

דבר הכנסת

הישיבה המאתיים-ושלושים-וחמש של הכנסת התשיעית

יום שני, כ"ג סיון תשל"ט (18 יוני 1979)
ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. הודעה על התפטרותו של חבר-הכנסת שמואל רכטמן מחברותו בכנסת; הצהרת אמונים של חבר-הכנסת דוד שטרן

היו"ר י. שמיר: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.
חברי הכנסת, בהתאם לסעיף 43 לחוק יסוד: הכנסת הנני להודיע על התפטרותו של חבר-הכנסת שמואל רכטמן מכהונתו כחבר הכנסת. יבוא במקומי דוד שטרן מרשימת הליכוד. אני מזמין את מר דוד שטרן לעלות לבמה.
היו"ר י. שמיר: אקרא לפניך את נוסח ההצהרה ואתה תשיב "מה-"
חייב אני. זה נוסח ההצהרה: "אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת".
דוד שטרן (הליכוד): מתחייב אני.
היו"ר י. שמיר: אני מאחל לך הצלחה.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר י. שמיר: נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
מזכיר הכנסת נ. לורץ: ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת, לדיון מוקדם: 1. חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (תיקון סעיף 232),
תשל"ט-1979, של חברת-הכנסת חייקה גרוסמן; 2. חוק חופש המידע, תשל"ט-1979, של חברת-הכנסת משה שחל.
כן הונחו: החלטת ועדת הכנסת בדבר מועד פגרת הקיץ, תש"ם-1979, והודעת שר הפנים בעקבות מסקנות ועדת הכלכלה בעניין הנהגת שעון קיץ כח-סכון באנגריה.

ג. שאילתות ותשובות

היו"ר י. שמיר: 3. אם כן, אילו?
4. אם לא, מה היתה הסיבה לפירוק כל ההקות הצבאיות ולהשאת להקת הרבנות הצבאית בלבד?
תשובת סגן שר הפנתון מ. צפורי: (לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)
לשאלות 1 ו-4: להקת הרבנות הצבאית אינה חלק מהגופים המצויינים בשאילתה. היא מהווה חלק מה-יחידה להווי דתי של הרבנות הצבאית.
לשאלות 2-3: להקות - לא, אולם גופים נוס-פים - כן, כגון תומורת צה"ל ותומורת חיל-האוויר.
3261. חסימת דרכם של עקורים באיקרית ובירעם עתהכוננו לנפוע עצים
חברת-הכנסת ז. עטשי שאל את שר הפנתון ביום ו' באדר תשל"ט (5 במארס 1979):
ביום שבת, 17 בפברואר 1979, יצאו עקורים משני הכפרים איקרית ובירעם לנטוע עצי זית במסגרת טיעות ט"ו בשבט. התושבים בדרכם נתקלו במחסום
היו"ר י. שמיר: אני מזמין את סגן שר הבטחון להשיב לשאיל-תות.
3190. מעמדה של להקת הרבנות הצבאית
חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר הפנתון ביום כ"ט בשבט תשל"ט (26 בפברואר 1979):
בתשובה על שאילתה שלי, בדבר פירוק תיאטרון צה"ל, השיב השר ב"14 ביוני 1978 כי "הלהקות הצבאיות פורקו לפני שנתיים. במקומן הוקמו צוותי הווי קטנים. לאחרונה בוטלו הצוותים והוקמה מקהלה שתתפצל לחבורות זמר. כמו כן יוקמו צוותים קטנים ללימוד שירה".
בקשר לכך אודה לשר אם ישיב לי:
1. באילו קאטיגוריה נכללת להקת הרבנות הצב-אית? להקות צבאיות? חבורות זמר כחלק ממקהלה? צוותים ללימוד שירה?
2. האם קיימות בצה"ל להקות נוספות במתכונת להקת הרבנות הצבאית?

היו"ר י. שמיר :

רשות לשאלה נוספת לחברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

האם סבור שכל דרך שנגקטת כדי להביא לידיעת תושבים שינוי במצב היא סבירה. הדבר נעשה כדי להקל על ביצוע חוקים ודברים אחרים שהמערכת הצבאית צריכה לבצע, וזה משרת את העניין.

סגן שר הבטחון מ. צפורי :

אני סבור שכל דרך שנגקטת כדי להביא לידיעת תושבים שינוי במצב היא סבירה. הדבר נעשה כדי להקל על ביצוע חוקים ודברים אחרים שהמערכת הצבאית צריכה לבצע, וזה משרת את העניין.

3563. העוצר בחלחול

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ו בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

בעת כתיבת שאלתה זו קיים בכפר חלחול עוצר בן שבועיים.

קיבלתי מהתושבים תלונות על תנאים קשים ביי-תר, חוסר מזון, חיפושים מבישים שבהם נעלמים הפצים ודברי ערך ועוד.

הריני מתכבד לשאול :

1. מה היו השיקולים לקיום העוצר במשך תקופה כה ארוכה ?

2. האם זו שיטה של ענישה קולקטיבית או שזאת ענישה המשמשת מטרה כלשהי ?

3. האם נחקרו תלונות התושבים ? אם כן, מה תוצאות החקירה ?

סגן שר הבטחון מ. צפורי :

לשאלה 1: העוצר הוטל בחלחול כפי שהוטל בשל שיקולי בטחון ושמירה על הסדר הציבורי.

לשאלה 2: הטלת עוצר איננה שיטה של ענישה קולקטיבית. זהו אמצעי בטחוני המבוסס הן על הדין והן על סמכויותיו של המפקד הצבאי של האזור כדי להשליט באמצעותו סדר ציבורי ובטחון במקום שבו הופרו שני אלה.

לשאלה 3: תלונות התושבים נחקרו על-ידי מציח ומשטרת ישראל וממצאי החקירה הועברו לחוות-דעת הפרקליטות הצבאית.

היו"ר י. שמיר :

רשות לשאלה נוספת לחברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אולי מותר לכנסת לדעת מה היו ממצאי החקירה, האם חיילים הורשעו או הואשמו בגניבת חפצים וכ'ו ?

סגן שר הבטחון מ. צפורי :

החומר הועבר לחוות-דעת הפרקליטות הצבאית. עדיין אין לי מה להביא לפני הכנסת. היא תיתן את המלצותיה אם להביא אנשים לדין או לא. אם האנשים יישפטו ויכל לדעת יותר פרטים.

של כוחות צה"ל אשר לא התירו להם להמשיך את דרכם ולנטוע את השתילים.

אבקש להשיב לי :

1. מדוע חסמו כוחות צה"ל את הדרך ומנעו מהעקורים להיכנס לאזור שבו הם התכוונו לנטוע את העצים ?

2. האם היה ידוע לשלטונות על כוונת העקורים לנטוע עצים ?

3. האם באה ההחלטה לאסור עליהם זאת בשל שיקולי בטחון או בשל מדיניות ?

היו"ר י. שמיר :

סגן שר הבטחון ישיב לשאלתה מס' 3261. חברי הכנסת זידאן עטשי איננו באולם.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אפשר לבקש שהתשובה תיקרא מהדוכן ?

היו"ר י. שמיר :

אם סגן השר רוצה הוא ישיב.

סגן שר הבטחון מ. צפורי :

לשאלות 1 ו-3: בגלל שיקולי בטחון.

לשאלה 2: כן.

3562. דיווח על פגיעת כוחות הבטחון

באתר ובאיש דת מוסלמים

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ו בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

בדיווח בעתון "העולם הזה" (מס' 2168) נאמר מפי עדי ראייה כי בעת ההפגנות שהיו בחלחול נגד חתימת חוזה השלום עם מצרים הכריחו אנשי בטחון את המואזין של הכפר להכריז מעל צריח המסגד את הודעותיהם. אותה אינפורמציה פורסמה בשם סוכנויות ידיעות אמריקניות בעתונות ארצות-הברית.

הריני מתכבד לשאול :

1. האם נבדק דיווח זה ?

2. אם כן, האם נמצא כי הוא נכון ?

3. אם כן, האם פגיעה זו באתר דתי ובאיש דת מתיישבת עם מדיניות השלטונות הישראליים ?

4. אם לא, מה נעשה כדי להעניש את האחראים למעשה ואילו הוראות הוצאו כדי למנוע את הישנותו ?

5. אם נמצא כי הדיווח אינו נכון, מה אינו נכון ?

בו ?

סגן שר הבטחון מ. צפורי :

לשאלות 1-5: ממפקדת יהודה ושומרון מוסרים לי כי ביום הכרות העוצר בחלחול פנה קצין המינהל האזרחי של נפת חברון אל המואזין של מסגד חל' חול ובקשו להודיע לתושבי העיר על הכרות העוצר. הבקשה הופנתה בדרכי נועם ולא הופעל כל לחץ או כוח.

3564. דיווח בטלוויזיה האמריקנית
על התפרעות מתנחלי עפרה

חבריה הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ו
בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

בדיווח של רשת הטלוויזיה האמריקנית C. B. S. ראו מיליוני צופים אמריקנים כיצד מתעללים מתנחלי עפרה בתושבי רמאללה בעת ההפגנות שהיו לקראת חתימת חוזה השלום עם מצרים, כיצד הם, בין השאר, מכריחים אורחים לפנות מחסומים, מכים ילדים, דורפים נשים, יורים באוויר ועוד. יתר על כן, באותה כתבה ממושכת נראה בבירור כיצד אנשי משמר הגבול נוכחים במקום ומוחאים כף למעשה במקום למנוע את הפרות החוק מצד המתנחלים. אנשי משמר הגבול אף דחפו את הצלם האמריקני וניסו למנוע ממנו למלא את תפקידו. כן ראו הצופים כי באותו מעמד עברה משאית עמוסת חיילים שהסתכלו בנעשה והריעו למתנחלים המתפרעים.

אני מתכבד לשאול:

1. האם מאורעות אלה, שצולמו על-ידי הטלוויזיה האמריקנית, נחקרו?
2. האם נתבעו אנשי ההתנחלות לדין והאם ננקטו צעדים אחרים, כל שהם, נגדם? אם כן, מה הם?
3. האם הוחרם הנשק שהיה בידי המתנחלים בעת התפרעותם?
4. אם לא, מדוע?
5. האם יש אמת בידיעה העתונאית כי הוגשה למתנחלים דרישה להסגיר את המתפרעים ואת הנשק וכי דרישה זו בוטלה בעקבות התערבות שרים מסויימים?
6. אם כן, מי היו השרים ומדוע נענו שלטונות הבטחון לדרישתם?
7. האם נחקרו מפקדי הכוח הצבאי ויחידת משמר הגבול שנכחו במקום ושעודדו את פעולות המתנחלים?
8. אם כן, מה היו תוצאות החקירה? האם ננקטו נגדם אמצעים, ואם כן, מה הם?
9. האם ביקש משדר הבטחון מרשת הטלוויזיה האמריקנית את סרט הכתבה כדי לזהות את המתנחלים, אנשי משמר הגבול והחיילים שנכחו במעשים אלה?

מנן שר הבטחון מ. צפורי:

לשאלה 1: המקרה הובא לידיעת הממשל הצבאי על-ידי התושבים המקומיים ונבדק על-ידי מפקד האזור באופן אישי.

לשאלה 2: אלוף הפיקוד ומפקד האזור נפגשו עם נציגי המתנחלים והסבירו להם בצורה הדרגתית מעית את חובותיהם ואת זכויותיהם. וזו הדרגה ש"צה"ל הוא הגוף הבלעדי שעליו כופקדת האחריות לבטחון האזור והסדר הציבורי.

לשאלות 3—4: שלילי. הנשק דרוש למתנחלים לצרכי הגנה עצמית.

לשאלות 5—9: לא.

הד"ר י. שמיר:

רשות לשאלה נוספת לחבריה הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

כבוד סגן השר, בשעתו פורסם כי על-ידי שליטונות צה"ל הוגש מעין אולטימטום למתנחלים שימסרו את הנשק. האם נכון שהוצגה דרישה כזאת? אם כן, מדוע היא בוטלה?

מנן שר הבטחון מ. צפורי:
לא הוגש.

3623. נדהלי ניתוח גוויות חיילים

חבריה הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר הבטחון ביום י"ב באייר תשל"ט (9 במאי 1979):

נמסר לי כי לפי הוראת קבע בצה"ל ניתן לבצע ניתוח של גוויית חייל ללא ידיעת המשפחה וכי במקרה שהדבר נודע אין למשפחה זכות להתנגד לניתוח. כמו-כן נמסר לי כי אין צורך בחתימתם של שלושה רופאים כפי שדורש החוק בניתוח גוויית אורח.

כפי שנמסר לי מנוצל הדבר לרעה על-ידי גורמי מים שונים המבצעים ניתוחות שלא לצורך, במיוחד בבית-החולים רמב"ם בחיפה.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם קיימת הוראת קבע בצה"ל כנ"ל?

2. מדוע אין מתחשבים ברצון המשפחה ומדוע אין צורך בחתימה של שלושה רופאים כמו לגבי אורחים?

3. אם התשובה לשאלה 1 היא חיובית, האם מוכן כבודו לשקול שינוי של הוראת הקבע בצה"ל והתאמתה לנוהג לגבי אורחים?

4. האם ידוע לכבודו שהמצב מנוצל לניתוחות שלא לצורך בבית-החולים רמב"ם? אם כן, מה בדעת כבודו לעשות כדי להפסיק זאת מייד?

תשובת מנן שר הבטחון מ. צפורי:
(לא הוקראה, במסרה לפרוטוקול)

לשאלה 1: אין בצה"ל הוראת קבע כמתואר ב"שאלתה. קיימת הוראת קבע המתייחסת לניתוח של גוויית חייל על-פי חוק האנאטומיה והפאתולוגיה, תשי"ג—1953, ועל-פי חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו—1955, בעניין חקירת סיבות מוות.

לשאלות 2—3: 1. א. על-פי החוק יש צורך בחתימתם של שלושה רופאים שהוסמכו לכך בתקנות על-מנת לבצע ניתוח גוויה; ב. בתקנות שהוצאו לפי החוק האמור נקבע שכאשר מדובר בחייל שנפטר מחוץ לבית-החולים יכול אחד הרופאים להיות קצין רפואה ראשי או רופא בדרגת סגן-אלוף ומעלה שהוסמך על ידו; ג. רשימת הרופאים שהוסמכו כאמור הועברה למשרד הבריאות; 2. לפי הוראות הקבע בצבא ניתן להיעתר לבקשת משפחה המתנגדת לניתוח כאשר מתברר שאין לכאורה אשמה של גרימת מוות

היר"ר י. שמיר :

סגן השר ישיב לשאלתה מס' 3637. חברת-הכנסת
שמואל טולידאנו איננו באולם.

מרכזי ירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
אפשר לשמוע את התשובה?

סגן שר הכסחון מ. צפורי :

לשאלה 1: ישראל לדרמן הורשע בפסק-דין סופי
של בית-הדין הצבאי לעירעורים ונידון לעשר שנות
מאסר. עונש המאסר הופחת על-ידי ראש המטה הכ-
ללי בתוקף סמכותו על-פי חוק השיפוט הצבאי, תשט"ז
—1955 והועמד על שלוש שנות מאסר. למר לדרמן
אושרו על-ידי הרשויות המוסמכות חופשות ממיחקן
הכליאה.

לשאלה 2: התשובה שלילית. הדבר אינו טעון
אישור של שר הבטחון.

לשאלות 3—4: התשובה שלילית בכל הנוגע לתקו-
פת כהונתי כשר הבטחון.

לשאלה 5: הדבר מסור לשיקול דעתן של הרשו-
יות המוסמכות.

לשאלה 6: לא ידוע לי על התערבותם של רבנים
צבאיים במתן המלצות. אוסיף כי לדעתי אין פסול
בכך שכל אדם ימליץ בפני רשות המוסמכת להמתיק
עונשו של אסיר.

לשאלה 7: שרי המשפטים והבטחון לשעבר מינו
ועדה בראשותו של השופט שמגר על-מנת לבדוק את
בעיות האיוש של תפקידי השופטים הצבאיים בבתי-
הדין הצבאיים וכן את שאלת זיקת מערכת השיפוט
האזרחית לצבאית. המלצות הועדה הוגשו וטרם הוחלט
אם לאמץ. השאלה אם ומתי לקבל המלצות של
ועדה מסורה לשיקול דעתה של הרשות שמינתה את
הוועדה. שהרי המלצות ועדה הן המלצות ולא החלטות.

לשאלה 8: סמכויותיו של הרמטכ"ל, כנוכח בשא-
לה, נקבעו על-ידי המחוקק; חוקה על המחוקק שנתן
דעתו לעניין שעה שהעניקו.

3675. מצבה של האנדרטה לחללי אוגדת
הפלדה במלחמת ששת הימים

חברת-הכנסת ז. שזבל שאל את שר הכסחון ביום כ"ד
באייר תשל"ט (21 במאי 1979):

האנדרטה לחללי אוגדת הפלדה במלחמת ששת
הימים נמצאת בכניסה לעיר ימית וקבועות בה טב-
לאות שעליהן שמות החללים. בביקור שנערך במקום
לאחרונה התברר כי שמות החללים טושטשו ואינם
ניתנים כמעט לקריאה, כי האנדרטה עצמה והשטח
שסביב לה הם מזהמים ביותר ומשמשים, בין היתר,
כמקום לעשיית צרכים וכי הכתובת מהתנ"ך שהוט-
בה באנדרטה נשמטה בחלקה.

שאלותי הן:

1. האם ידוע מצבה של האנדרטה הנ"ל לשר
הבטחון?

2. אילו צעדים יינקטו כדי לשפצה ולנקותה?

נגד מישהו או כאשר ניתן להוכיח את הקשר למעשה
העבירה אף ללא נתיחת הגוויה. במקרים כאלה מכב-
דים את רצון המשפחה אך מבהירים לה כי אי-בי-
צוע הניתוח עלול ליצור קשיים בפני התביעה במשפט
הפלילי לצורך הוכחת הקשר הסיבתי שבין הפגיעה
למוות וכן להערים בפניה קשיים אם וכאשר תחליט
להגיש תביעת נזיקין.

לשאלה 4: הנושא נבדק וקצין רפואה ראשי הר-
דע שההסדרים שנקבעו אינם מאפשרים ניצול לרעה
של התקנות על-ידי בית-חולים כלשהו.

3637. יחס מיוחד כלפי נידון
שהורשע ברצח ערבי

חברת-הכנסת ש. טולידאנו שאל את שר הבטחון ביום י"ז
באייר תשל"ט (14 במאי 1979):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 19 באפריל 1979
נאמר כי "הרמטכ"ל המיר את ענושו של מר לדרמן
שהורשע ברצח בכונה תחילה (ההדגשה שלי, ש.ט.)
של ערבי ממזרח ירושלים מעשר שנות מאסר לשלוש
שנים". כן נאמר כי "מר לדרמן זכה בחופשה מיו-
חדת להג הפסח ובחופשות מיוחדות עוד לפני שעיר-
עורו התברר בבית-הדין הצבאי. חופשות אלו הוענקו
לבקשת סניגוריו ולאחר פנייתם של רבנים צבאיים
לאלוף פיקוד המרכז ולקצין משרטה צבאית ראשי".
בהמשך אותה ידיעה נאמר כי "ועדה בראשות השופט
העליון, מאיר שמגר, שבדקה את המערכת המשפטית
הצבאית המליצה לשלול מן האלופים את הזכות להע-
ניק חנינה או להמתיק עונשים אך שלטונות הצבא
לא יישמו עדיין את מסקנות הוועדה שניתנו לפני כשנה
ונראה כי אינם ששים למלא את המלצותיה".

אבקש להשיב לי:

1. האם הידיעה, על כל חלקיה, נכונה?
2. אם כן, האם אישר השר את הדבר? אם לאו,
האם ידע שר הבטחון מבעוד מועד על כוונתו זו
של הרמטכ"ל?
3. האם קרה אי פעם בעבר שאדם שהורשע ברצח
ונידון לעשרים שנות מאסר, עונשו הופחת עד כדי שלוש
שנים עוד טרם מלאה חצי שנה למתן גזר הדין?
4. האם קרה אי פעם בעבר שאדם שהורשע
ברצח ונידון לתקופה ארוכה כמר לדרמן קיבל חופ-
שות מיוחדות בהיקף זה עוד טרם מלאה חצי שנה
למתן גזר הדין?
5. האם ימשיך מר לדרמן ליהנות מחופשות מיו-
חדות גם בעתיד?
6. האם רשאים רבנים צבאיים להתערב בהחלטות
בית-המשפט על-ידי מתן המלצות?
7. מדוע אין מיישמים את המלצות הוועדה ברא-
שות השופט העליון מאיר שמגר ומתי יש בדעת השר
ליישם המלצות אלו הלכה למעשה?
8. האם צריכה, לדעת השר, להיות לרמטכ"ל סמ-
כות למתן חנינה כאשר מדובר ברצח של אורח?
אם כן, מדוע?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
כבוד סגן השר, מכיוון שברגע זה סגורים ארבעה או חמישה מוסדות חינוך בביר זית, ברמאללה וב- בית-לחם, האם אינה מתבקשת השאלה: האם שיטה זו של ענישה קולקטיבית איננה גורמת לדחיפת ה- נוער למעשים קיצוניים?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:
אין כל שיטה של ענישה קולקטיבית. סוגרים מוסד או ביה"ס רק אם יש בו התפרעויות חוזרות ונשנות ואין זו בעיה של יחיד או של שניים שבהם היינו יכולים לטפל בלי לטפל במוסד כולו. מוסד שכולו מתפרע בחסות המורים מטפלים בו בדרך של סגירה כדי שלא יהווה מרכז של התפרעויות.

3709. התנהגות הממשל הצבאי כלפי תלמידי מכללת בית-לחם

חברי-הכנסת ת. מדכי שאל את שר הבטחון ביום כ"ד באייר תשל"ט (21 במאי 1979):

ביום שישי, 4 במאי 1979, הורה המושל הצבאי לסגור את האוניברסיטה בבית-לחם. מאתיים סטודנטים נקראו לחקירה במשרדי הממשל הצבאי בבית-לחם והוחזקו שם כל היום. בסוף היום שוחררו כמאה וחמישים סטודנטים אך ארבעים ושישה סטודנטים נש- ארו במעצר עד היום. שבעה מאלה ששוחררו נק- אלייתים, יוסף עיאר, כאמל המאש, פריד ברכאת, סמיר נג'אר, מוחמד אבו-חארתיה ועלי עביד). סטו- דנטים אלה נתונים ליחס של התעללות יומיומית, מכות וגידופים מאז יום שישי הנזכר.

הנני שואל:

1. מדוע נסגרה המכללה בבית-לחם והאם השר אינו חושב שיש לפעול מייד לפתיחתה ולהחזרת הלי- מודים בה לסדרם?
2. מדוע הוזמנו כאתיים סטודנטים לחקירה?
3. מדוע נעצרו ארבעים ושישה סטודנטים ומדוע הם לא שוחררו?
4. מדוע נקראו שבעת הסטודנטים להתייצב במש- רדי הממשל הצבאי מדי יום ביומו?
5. מדוע לא יופסקו פעולות הענישה נגד האו- ניברסיטה בבית-לחם ונגד הסטודנטים?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:
לשאלות 1 ו-5: אוניברסיטת בית-לחם נסגרה למשך שלושה ימים בעקבות התפרעויות של סטודנטים שהתבטאו, בין היתר, בידי אבנים, בהנפת דג- לים ושריפת דגלים ובהקמת מחסומי אבנים שגרמו להפרת הסדר הציבורי. כמו-כן נמצאו במקום בקבוקי תבערה.

לשאלה 2: בשל הפרת הסדר הציבורי וההתנהגות המפורטת בתשובה לשאלה מס' 1.

לשאלה 3: 49 סטודנטים נשארו במעצר להמשך חקירה. 14 מתוכם הועמדו לדין.

3. האם יינקטו צעדים מידיים כדי שהאנדרטאות המצויות בשטחים המועברים, על-פי הסכם השלום, לידי מצרים תימסרנה במצב שלא יגרום לנו בו- שה?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

1-3. הממונה על ההנצחה במשרד הבטחון ביקר במקום סמוך למועד לתסק השנתי המתקיים ליד ה- גלעד — שבועיים לאחר הגשת השאלתה — והוא דיווח לי שהשטח נקי לופת וששמות הנופלים התי- קוקים על-גבי לוחות הברונזה הם במצב תקין.

היו"ר י. שמיר:

רשות לשאלה נוספת לחברי-הכנסת שובל.

ולמו שובל (הליכוד):

מתשובתו של סגן שר הבטחון משתמע שהאנדרטה נוקתה לקראת תסק. האם געשם סידורים שהאנדרטה תישמר נקייה כל ימות השנה?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

יש בארץ אנדרטאות שהן בטיפול של המתלחקה להנצחת החייל. מחלקה זו מטפלת בכל ימות השנה באנדרטאות שהקימו המוסדות הממלכתיים. כן יש בא- רץ מספר גדול של אנדרטאות שהוקמו על-ידי רשויות מקומיות או אנשים פרטיים או קבוצות של אנשים פרטיים. אלה אינן בטיפול המשרד שלנו. אמנם מעת לעת, כאשר יש פניות, אנו מטפלים בהן אבל אנו אפילו איננו מודעים לכל מקומותיהן.

3677. תכנית הממשל הצבאי לנכי בית-הספר התיכון בבית-לחם

חברי-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ד באייר תשל"ט (21 במאי 1979):

בית-הספר התיכון בבית-לחם הושבת מלימודים לפי נישבוועיים על-ידי הממשל הצבאי. נודע לי כי עומדים לפור את תלמידיו ולהרכיב את חבר המורים והתלמידים מחדש.

הריני מתכבד לשאול:

1. האם הידיעה נכונה?
2. אם כן, מדוע ועל סמך מה מפורים את חבר המורים והתלמידים?
3. מי יפצה את התלמידים על הפסקת לימודיהם ומי ידאג לשיבוץם בבתי-ספר אחרים?

4. אם הידיעה אינה נכונה, מדוע סגור בית- הספר ותלמידיו מושבתים מלימודים במשך תקופה כה ארוכה?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

לשאלות 1-4: בית-הספר סגור מאז 5 במאי 1979 בגלל הפרות סדר שחזרו ונשנו בו. אלה הגיעו לשיא בימים 3 עד 5 במאי 1979 בידי אבנים על כלי רכב, בהקמת מחסומי אבנים ובהכנת בקבוקי תבערה. חלקי השאלתה האחרים אינם נכונים.

היו"ר י. שמיר:

רשות לשאלה נוספת לחברי-הכנסת אבנרי.

מידים ולא הנחתה אותם להתרכוות בלימודים אלא עודדה במעשיה את המשך ההתפרעויות ואת ביצוע הפעולות הנוגדות את החוק, כמו הפצת פירסומים אנטי-ישראליים, אי הגשת פירסומים לצנזורה וקיום כנסים המסיתים נגד תהליך השלום.

לשאלה 2: הנושא נמצא בחקירת המשטרה.

לשאלה 3: למתיישרים היהודים חולק נשק לה-גנה עצמית וחלים עליהם אותם כללי זהירות בשימוש בנשק החלים על חיילי צה"ל המשרתים באזור.

היו"ר י. שמיר:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

האם חושב משרד הבטחון בצו סגירה זה לסגור את האוניברסיטה לחלוטין? האם לצו זה אין גבול או שהוא לתקופה מסוימת?

פגן שר הבטחון מ. צפורי:

הצו הוא לתקופה מסוימת שתסתיים כאשר נדע בוודאות שאכן הם מתכוונים ללמוד שם ולא להפוך את המקום למרכז הסתה ופעילות נגד מדינת ישראל. אני יכול להוסיף שמקורה של פעילות חבלנית שנתגלתה בזמן האחרון היה בחלקה באוניברסיטה זו וב-אנשים הלומדים בה.

3723. העברת הממשל הצבאי מבית-אל לתל-אביב

חבר-הכנסת ז. מ"ץ שאל את שר הבטחון ביום כ"ז באייר תשל"ט (23 במאי 1979):

התפרסם ברבים שהממשל הצבאי "ייסוג" לקריה בתל-אביב. הממשל הצבאי של יהודה ושומרון כפוף כיום לפיקוד מרכז של צה"ל ונמצא בבית-אל.

אבקש את תשובת השר לשאלותי אלה:

1. האם מתכנן שר הבטחון "להסיג" את הממשל הצבאי של יהודה ושומרון לקריה בתל-אביב?

2. מה מונע את שר הבטחון "להסיג" את הממשל הצבאי הנ"ל לאזור ירושלים?

3. מה היא ההשקעה הכספית הדרושה למיקומו של הממשל בקריה בתל-אביב?

4. מה היא ההשקעה הכספית הדרושה כדי למקם את הממשל הנ"ל בירושלים?

5. האם העברת הקצינים, החיילים, הפקידים ומש-פחותיהם מאזור ירושלים לאזור תל-אביב תואמת את מדיניות הממשלה בעניין איכלוס ירושלים?

6. האם העברת הממשל לקריה בתל-אביב תורמת את הכרזות הממשלה ביחס לירושלים בירת ישראל?

פגן שר הבטחון מ. צפורי:

לשאלות 1-6: מה שהתפרסם ברבים אינו אמת.

לשאלה 4: בדיקה שנעשתה בעניין זה לא אימתה את העובדות הכלולות בשאלה.

היו"ר י. שמיר:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד סגן השר, אתה אמרת מה שאמרת. אבל האם התקהלות והפגנה בתוך כתלי האוניברסיטה זי הפרת סדר ופגיעה בציבור?

פגן שר הבטחון מ. צפורי:

אולי שנינו מדברים על שני נושאים. אני דיברתי על ידויו אבנים, על שריפת דגלים והנפת דג-לים שאינם לגיטימיים במדינת ישראל היום — ואני מקווה שגם לא בעתיד — על הקמת מחסומי אבנים ועל החוקת בקבוקי הבערה. אם זו התקהלות, לך הפתרונים. לנו נראה שזו הפרת סדר.

3711. התנהגות הממשל הצבאי ומתנחלי

"גוש אמונים" כלפי אזרחים ערבים

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום כ"ד באייר תשל"ט (21 במאי 1979):

ב-2 במאי 1979 הורה המושל הצבאי של אזור רמאללה לסגור את האוניברסיטה בביר זית. פעולת הענישה הזאת נגד מוסד חינוכי ונגד ציבור הסטודנטים הת-לוותה ליריות שגורו על הסטודנטים על-ידי אנשים הנמנים עם מתנחלים "גוש אמונים" ולפגיעתו הח-מורה של הסטודנט ראייד נחלה דאוד.

הנני שואל:

1. מדוע הורה המושל הצבאי לסגור את האו-ניברסיטה בביר זית ומדוע לא יורה שר הבטחון לפתוח אותה?

2. האם הורה השר על חקירת מקרה היריות של אזרחים על הסטודנט ראייד נחלה דאוד?

3. נוכח העובדה שאין זה מקרה ראשון שבו מתנחלים יהודים פותחים באש על אזרחים ערבים ואף הורגים אותם, מה בדעת השר לעשות כדי למ-נוע את הישנותם של מקרים כאלה?

פגן שר הבטחון מ. צפורי:

לשאלה 1: הממשל הצבאי הורה לסגור את או-ניברסיטת ביר זית לאחר הפרות סדר והתפרעויות חוזרות ונשנות על-ידי תלמידי המוסד בגיבוי ההג-הלה. מאז ביקור נשיא ארצות-הברית, ג'ימי קארטר, באזור — תחילת מארס 1979 — הלכו והחריפו הפרות הסדר הציבורי שבוצעו כמחאה נגד תהליך השלום קהגיעו לשיא ב-2 במאי 1979, יום העצמאות. ההת-פרעויות כללו הצבת מחסומי אבנים וחסמת הציירים, ידויו אבנים על כלי רכב ישראליים תוך סיכון חיי הנוסעים, הפגנות ושבתיות.

תלמידי האוניברסיטה לא הסתפקו בביצוע הפרות סדר בעצמם אלא הסיחו תלמידים ממוסדות אחרים באזור וברמאללה בפרט.

הנהלת המוסד לא רק שלא פעלה להרגעת התל-

לשאלה 3: פעל ופועל.

הי"ד י. שמיר:

רשות לשאלה נוספת לחברי-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

כבוד סגן השר, בכל זאת נתפרסמה תלונה של הורים על המצב המוזנח של אנדרטה מסוימת. האם יכול כבוד השר להביע על כך דעה?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

אגיד בכל הכנות: הקהל הישראלי הממוצע בארץ אינו נוהג כבוד באנדרטאות. דבר זה מחייב טיפול קבוע באנדרטאות. גם לאחר טיפול זה לא הייתי מרים את ידי ואומר שבכל יום מימות השבוע גם האנדרטאות שאנו אחראים עליהן נמצאות במצב תקין מאה אחוז. יש גם מעשי ואנדאליסם של עקירת סמלים ושמות. מה שאני יכול להגיד הוא שנושאים שאנו אחראים עליהם, אנו משתדלים לטפל בהם באופן שוטף ובזמנים קבועים, ואם מובאת לפנינו ידיעה מיוחדת אנו מטפלים בה. אין גגן לכל אנדרטה.

3779. הטעם להחלטה של הצנזורה על העתונות הראדיו

חברי-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום ט' בסיון תשל"ט (4 ביוני 1979):

הצנזורה על העתונות והראדיו אסרה על עתון א-טליעה, היוצא לאור במזרח-ירושלים, לפרסם כל ידיעה הקשורה בוועידת הסולידאריות עם העם הפלשטינאי שהתקיימה בבאול בתאריכים 4-6 במאי 1979. וזאת חרף העובדה שהעתונות הישראלית פירסמה דברי אודות הוועידה הנ"ל.

(צורף לשאלתה העתק של הידיעות שנפסלו על-ידי הצנזורה).

אי לכך הגני שואל את כבוד השר:

מדוע נאסר על עתון א-טליעה לפרסם כל ידיעה על ועידת הסולידאריות עם העם הפלשטינאי בבאול אף שהודעות בנושא הופיעו בעתונות הישראלית?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

לדעת הצנזור היה בפירסום האמור כדי לפגוע בשלומם של הציבור או בסדר הציבורי.

הי"ד י. שמיר:

רשות לשאלה נוספת לחברי-הכנסת טובי.

תופיט טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לפי איזה קנה מידה נוהגת הצנזורה כלפי העתון א-טליעה, לפי זה שבו היא נוהגת כלפי העתונים בישראל או לפי קנה מידה מיוחד שנקבע כלפי העתונות הערבית במזרח ירושלים?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

לפי מיטב ידיעתי אין לנו שתי סדרות של כל-ליים. יש סדרת כללים שלפיהם פועל הצנזור וזה נכון לכל העתונים, גם בעברית, גם באנגלית וגם בערבית, וא-פילו בהונגרית.

3758. העברת "דובר צה"ל" מתל-אביב לירושלים

חברי-הכנסת ז. שובל שאל את שר הבטחון ביום ב' בסיון תשל"ט (28 במאי 1979):

אחת הסיבות העיקריות להימצאם של עתונאים וכתבי טלוויזיה זרים מחוץ לירושלים היא העובדה שמשרדיו של "דובר צה"ל" נמצאים בתל-אביב. דבר זה גורם נזק למאמצי ההסברה של ישראל, הן במי-שרין, בגלל פיזור המאמץ, והן בעקיפין, בגלל פעו-לתו של אחד ממקורות האינפורמציה העיקריים של מדינת ישראל מחוץ לבירה ירושלים.

רצוני לשאול:

1. האם קיימת החלטה עקרונית להעביר את "דובר צה"ל" לירושלים?

2. מתי תבוצע ההחלטה הנ"ל הלכה למעשה?

3. אם קשור אי-ביצוע ההחלטה הנ"ל בשאלת העברתו של מחלקות נוספות במערכת הבטחון לירו-שלים, האם מוכן כבוד השר לשקול את האפשרויות לטפל בנושא "דובר צה"ל" באופן נפרד?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

לשאלות 1-3: "דובר צה"ל" הוא חלק אורגאני מהמטה הכללי של צה"ל והוא פועל ויפעל במקום שבו פועל המטה.

3759. מצבה של אנדרטה לזכר הללי צה"ל

חברי-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ב' בסיון תשל"ט (28 במאי 1979):

עתון "מעריב" פירסם, ביום 4 במאי 1979, מאמר שבו תלונה מרה על הזנחת האנדרטה לשמונים-ושבעה הלוחמים שנפלו בעיראק אל-מגשייה.

כמי שנפצע בעצמו במקום זה (אף כי לא בפ"עולה הנ"ל) כאבו לי הדברים עד מאוד.

אני מתכבד לשאול:

1. מי אחראי על השמירה של אנדרטאות הלוחמים הישראלים ולוחמי האויב (לאור ההתחייבות ש"ישראל קיבלה על עצמה בחוזה השלום עם מצ"רים)?

2. מה עושה משרד הבטחון כדי להביא לכך שאנדרטאות של לוחמים יוחזקו במצב ראוי?

3. האם פעל משרד הבטחון לתיקון המצב של אנדרטת השמונים-ושבעה בעקבות המאמר הנ"ל?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

לשאלות 1-2: האנדרטאות הממלכתיות מוחזקות ומטופלות על-ידי משרד הבטחון. האנדרטאות האח-רות — והוספתי בתשובה לשאלתה קודמת, שיש הר"בה אנדרטאות פרטיות שהוקמו על-ידי קבוצות אנ-שים או הורים שכולים — נמצאות באחריותן של הרשויות המקומיות תוך פיקוח וסיוע של משרד הבטחון.

חברת ל"ב, ישיבה רל"ה
— שאלות ותשובות ; חוק מילווה המדינה —

דבר מזור. כבוד סגן שר הבטחון הודה בתשובתו שהצנזור הצבאי נהוג במידה של "איפה ואיפה". חומר המתפרסם בעתונות העברית הכתובה והאלקטרונית, וכך מגיע לידיעת דוברי העברית, אין מאפשרים לו להיות מודפס בעתונות ערבית בישראל. איך יכול להיות הסבר לדבר הזה?

הד"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת פעיל, אתה צריך לשאול, לא להת-
ווכח. מה היא השאלה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני שואל מה הטעם ומה הנימוקים של הצנזור הצבאי ירום הודו המאפשר לאינפורמציה מסוימת להידפס ולהתפרסם בעברית קבל עם ועולם ואינו מאפשר לאותה אינפורמציה להיות מועתקת מהעתון-
נות העברית אל העתונות הערבית בישראל באותו יום או למחרת. מה הוא ההגיון בכך ומה הם השי-
קולים לכך?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

לדעתי אין בזה הגיון ואני צריך לבדוק זאת שנית.
מה שמתפרסם בעברית יכול להתפרסם בכל השפות.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

זה מה ששאלתי. תודה רבה.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת, אם אפשר, לק-
רוא את התשובה לשאלתה שלי. לא הייתי נוכחת
באולם.

הד"ר י. שמיר:

בסדר, אני מסכים.

(סגן שר הבטחון מ. צפורי קורא את התשובה
לשאלתה מס' 3190. ראה לעיל, עמ' 3045).

ד. חוק מילווה המדינה, תשל"ט—1979 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הוועדה קבעה תיקרה לסכום הכולל שהממשלה יכולה ללוות: מאקסימום של 50 מיליארד לירות בתוך קף החוק שנאשר עכשיו — אם נאשר — ואפשרות ללוות עוד 10 מיליארד לירות לפי סעיף 7 של החוק האומר שהדבר יהיה אפשרי אחרי אישורה של ועדת הכספים. חלוקה זו — 50 מיליארד ל-10 מיליארד לירות — נעשתה משום שהיה בכוונתנו לאשר לעת עתה רק 50 מיליארד לירות אבל לא יכולנו להס-
כים שהאוצר יעמוד, מיום ליום, במקדה שהוא ימ-
כור את כל מה שמותר לו בהחאם לחוק הזה, בפני מצב שאין באפשרותו למכור איגרות ויישאר איזה חלק ריק או יידרש זמן מסוים עד שהכנסת תאשר מילווה נוספים. לכן לקחנו זאת בחשבון ואיפשרנו לאוצר, לאחר שימכור איגרות ב-50 מיליארד לירות, לבוא רק לוועדת הכספים ולקבל אישור למכירת איגרות

הד"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-
היום: חוק מילווה המדינה, תשל"ט—1979, קריאה שנייה וקריאה שלישית. את החוק יביא יושב-ראש ועדת הכספים.

עלמה לורינין (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק מילווה המדינה, תשל"ט—1979. חוק מילווה המדינה בא לאפ-
שר למדינה ללוות עד 60 מיליארד לירות תמורת איגרות חוב. בחוק המובא עתה לפני הבית לקריאה שנייה ולקריאה שלישית הוכנסו, בעת הדיון בוועדת הכספים, שינויים רבים לעומת הנוסח שהוצע על-
ידי משרד האוצר. אעמוד עתה על עיקרי השינויים.

כסף לאורחיה ותינתו בטחון להלוואות האלה בצורת מדד והצמדה למדד — כי מדובר באורחי המדינה — כדי לשמור על ערך כספם מחד גיסא וכדי להשיג קיע את הכספים הללו בפיתוח בתשתיה, בתעשייה, בניה, בחקלאות, בתירות, בחשמל, במים ובכבישים מאידך גיסא. כל הפיתוח הזה, במקביל להתחייבות המדינה, ישא פרי, יביא רווחים, המדינה תגבה מסים ותחזיר בבוא העת את ההלוואות האלה מן הפירות של הלווים. אולם מכאן ועד למה שהגענו בבושא זה יש שיבוש רציני שלדעתי אי אפשר לעבור עליו לסדר-היום. שהרי רווחי ההצמדה על איגרות חוב ופקדונות גדלו בארבע השנים האחרונות ב-220 מיליארד לירות. את מרבית הרווחים הללו מימנה הממשלה, משנת 1975 עד 1978, בסכום של 55 מיליארד לירות כל שנה ואת הרווחים האלה משלמת המדינה ומשלמת הממשלה מן הקופה העשירה וממה שאין לה.

ואציין דבר נוסף, מעניין מאוד: ועדת המשנה של ועדת הכספים שבראשה עומד איש הקואליציה עומדת להגיש הצעה ולהמליץ לפני הממשלה להקטין את האמיסיות המונפקות לציבור, ואילו כאן אנחנו צריכים היום לאפשר לממשלה להגדיל את הסכום לרכישת מילווה 32 מיליארד לירות, שהיא הצעה בתקציב, ב-60 מיליארד לירות. אמנם אמר יושב ראש ועדת הכספים שהממשלה התחייבה שהיא תשמש בכסף הזה להחזר חובות אך, אדוני יושב ראש ועדת הכספים, מנסיוני הקצר והקטן אני יודע כי אם בידי הממשלה יש הרבה כסף היא מבוזבת או רחוקה. אם אנחנו רוצים באמת שלממשלה לא יהיה כסף לבזבז על צרכים יומיומיים אנחנו חייבים, לפי דעתי, למנוע ממנה לרכוש יותר איגרות וללוות יותר כסף ממה שהיא ביקשה בתקציבה. מה גם שכלכלנים, אנשי כספים, חברי הכנסת מהאופוזיציה ושרים מזו היריים אותנו ואומרים לנו: הגענו לקו האדום שממנו לא תוכל הממשלה להמשיך להחזיר את הכסף הזה, צריך לעשות מוראטוריום לחובות. את זה לא אמרתי אני אלא אנשים שמבינים בכלכלה, ואותם חברי הכנסת שאמרו את זה הם חברי הכנסת שמבינים בכלכלה.

ותראו כמה זה מעוות את החיים: בחודש אפריל נמכרו על-ידי הממשלה איגרות חוב ב-3.5 מיליארד לירות. מ-1 לחודש עד 29 לחודש נמכרו איגרות במיליארד לירות ובשני הימים האחרונים נמכרו איגרות ב-2.5 מיליארד לירות לערך. ריבון העולמים, מי קנה אותם? האם באמת אורחי המדינה, האנשים הפשוטים, האנשים החוסכים הם העומדים בתורים ארוכים ורוכשים את האיגרות? מי הם אותם גופים שביומיים איפשרנו להם להרוויח כ-200 מיליון לירות? בחודש מאי המצב קצת השתפר: מ-1 עד 25 לחודש נמכרו איגרות במיליארד לירות לערך; ב-5—6 הימים האחרונים נמכרו איגרות ב-2 מיליארד לירות. זאת את מרת, אנחנו כמו ידיו מכבידים על עצמנו ונותנים הקלות לבנקים, לחברות ביטוח, למוסדות כספיים שבימים בימיים האחרונים או ביום האחרון לחודש ורוכשים. אני כלל אינני בטוח שאין להם אינפארמאציה על הקורה בעליית המדד באותו החודש. יש לי החשש הזה כי אחרת איך יכול להיות שהם באים בכטחון

ונספות בסכום של 10 מיליארד לירות. אבל הגדלת הסכום מעבר לסכום הזה — 60 מיליארד לירות — תחייב שינוי בחוק והדבר יובא לפני הכנסת בהליך חקיקה רגיל.

בחוק מילווה הפיתוח שקדם לחוק זה הייתה אפירות להנפיק איגרות חוב בסכום שנפדה. אפשרות זו בוטלה עתה על-ידי הוועדה. בעקבות זאת הוכנס גם בסעיף 6(א) בחוק מילווה פיתוח תיקון מתאים המבטל את האפשרות להנפיק איגרות חוב של מילווה הפיתוח בסכום שנפדה, וזה החל ב-15 ביולי 1979.

בהודמנות זו רצוני להזכיר לחברי הכנסת כי בחוק התקציב נקבעה תיקרה לסכום המילווה שבו יכולה הממשלה להשתמש בשנת התקציב למטרת התקציב, והוא 32 מיליארד לירות בלבד. כל סכום עודף שהוציא ימכור באיגרות חוב יופקד בבנק ישראל.

כמו כן ביטלה הוועדה את האפשרות שכספי המילווה ישמשו למטרות אחרות מלבד מטרות פיתוח ופרעון חובות. הוועדה ביטלה גם את האפשרות של הוצאת איגרות חוב למוכ"ו ומעתה תהיינה איגרות החוב על שם הרוכש בלבד.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
טוב מאוד.

שלמה לוריניץ (י"ר ועדת הכספים):

הוועדה החליטה שניתן יהיה להצמיד את איגרות החוב רק למדד או לדולר של ארצות-הברית או לב-רירה ביניהם וביטלה את האפשרות של הצמדה למטבע-חוץ אחר או לסל מטבעות כפי שזוהי הוצע לכנסת על-ידי האוצר. כל תנאי המכירה של איגרות החוב, ובכללם מחיר המכירה, ההנחות והעמלות, ייקבעו בתקנות באישור ועדת הכספים.

אדוני היושב ראש, יש כמה הסתייגויות. אני מבקש לאפשר למסתייגים, אם הם ירצו בכך, לנמק את הסתייגויותיהם. בהודמנות זו אני רוצה להודיע שחברי הכנסת שלמה אליהו ביטל את הסתייגותו ולכן היא אינה עומדת לא להנמקה ולא להצבעה. אחרי שמיעת ההסתייגויות, אם יהיה צורך בכך, אשיב עליהן ואבקש את היושב ראש להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

הד"ר י. שמיר:

אנו עוברים לשמיעת ההסתייגויות. יש כמה הסתייגויות ואני מבקש מן המסתייגים לנמק את הסתייגויותיהם לכל הסעיפים בבת אחת. רשות הדיבור לחברי הכנסת זכאי.

יחזקאל זכאי (המערך):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אם הצעת החוק שהביא לבית יושב ראש ועדת הכספים תתקבל כמו שהיא תהיה הממשלה רשאית ללוות בשם המדינה 50 מיליארד לירות, ולפי סעיף אחר רשאי שר האוצר להגדיל את הסכום ב-60 מיליארד לירות. לעומת זאת מופיע בתקציב המדינה סעיף האומר שסכום המילווה שהממשלה רשאית ללוות הוא 32 מיליארד לירות.

רבותי חברי הכנסת, אני הבנתי לתומי כי מטרת המילווה לסוגיה היא אחת ויחידה: המדינה תלווה

ובכן זוהי מדיניות של מעגל קסמים שאין מוצא ממנו אלא אם משנים את המדיניות באופן יסודי. ההוצאות הצבאיות הענקיות הנדרשות להערכות הצבא אית אחרי הנסיגה מסיני וקניית נשק בכמויות העולות על כל השנים שעברו יאכלו את המילווה הזו ועוד מילווה כמוהו. הוצאות ענק אלה רק הופכות למגוון את הדיבור הריק על הסכם השלום שהושג, כביכול יחד עם זאת, ההוצאות הענקיות להתנחלות שלפי אימדנו של יושב-ראש מחלקת ההתיישבות של הסוכנות היהודית, מר דרובלס, בחוברת שהוציא בסוף השנה שעבר, רה, יעלו בחמש השנים הבאות, מ-1979 עד 1983, 54 מיליארד לירות הן סכום השווה לכל המילווה הזו. הממשלה מוכנה להוציא מיליארדים על התנחלויות כאלה, כמו אלון מורה ואחרות, במטרה להנציח את הכיבוש אף שהן ממילא יפורקו ויורדו. לעומת זאת היא מוכנה לקצץ בתקציבי החינוך, הסעד והשיכון, להפסיק בניית בתים ובתי-חולים, להפסיק מתן ארוזות חמות לילדים בבתי-הספר ומתן גג לדיירי שכונות העוני כאשר ההוצאות האלה מגיעות לחלק קטן ביותר של הוצאות התנחלויות.

על-ידי פעולותיה אלה הופכת הממשלה את התקציב לחבית ללא תחתית; הגרעונות גדלים והחובות הולכים וגדלים. בתוקף מדיניות זו הגענו לכך שבמשך שנתים גדלו חובות החוץ של המדינה מ-9 מיליארד דולר, ל-12 מיליארד דולר, ובשנה הבאה הם יגיעו כפי הנראה ל-13.5 מיליארד דולר כש-מילווה הפנים עולים על 300 מיליארד לירות. במצב זה עולה בהתמדה החלק של התקציב המוקדש להחזרת חובות. בשנת 1976 היה הסכום של החזר החובות והריבית 16.4 מיליארד לירות מתקציב המדינה, 19% מהתקציב. בשנת 1977 הוא 40 מיליארד לירות, 25% מהתקציב. בשנת 1978 הוא עלה ל-59 מיליארד לירות, 28.7% מהתקציב. בשנת 1979 יגיע חלק של החזר חובות וריבית לקרוב ל-78.9 מיליארד לירות. 34 מיליארד לירות מיועדים לתשלומי חובות חוץ, 44.7 מיליארד לירות מיועדים לתשלום חובות פנים, ומזה 18 מיליארד לירות ריבית, כאשר מתוכם 6.5 מיליארד לירות מיועדים לתשלום ריבית לבנקים.

בכל המהלכים האלה של מילווה ואיגרות ותשי לומי הצמדה וריבית גוברת האינפלציה וגדלים הרוזים של בעלי ההון, של הבנקים, שהם הנהנים היחידים והעיקריים מהתהליך הזה. היום מבשר לנו עתון "הארץ" — בהסתמך על דינוי ועדת משנה של ועדת הכספים בראשותו של חבר-הכנסת שלמה אליהו — שרווחי ההצמדה על הנכסים הפינאנסיים — כלומר, על איגרות חוב ומילווה — הסתכמו בשנים 1975 עד 1978 בסכום של 220 מיליארד לירות. שימו לב, חברי הכנסת, 220 מיליארד לירות. אלה הם רווחים נקיים שהממשלה הפרישה, שילמה מכספי הציבור, בה כשעה שהיא קיצצה וחסכה בתקציבי החינוך, הרווחה והסעד, וכל זאת כדי להבטיח את הרווחים "השמנים" לבעלי ההון שאותם רוצה ממשלת הליכוד לדשן ול"השמיין" עוד יותר. היא רוצה שאלה ירוויחו וייהנו עוד יותר ממדיניותה זו, שאנו מציעים לדחות אותה על-ידי קבלת הסתייגויותיה. אם אלה לא תתקבלנה אנו מציעים לדחות את הצעת החוק כולה.

כזה בשני הימים האחרונים וקונים איגרות אמילווה ב-2.5—2.5 מיליארד לירות? הסתייגות אחת שלי היא, אם כן, שהסכום יעמוד על 32 מיליארד לירות בלבד.

הסתייגות שנייה: על הממשלה למצוא איוז שהיא דרך שמי-1 לחודש עד ה-20 לחודש היא תמכור את האיגרות האלה ואילו בעשרת הימים האחרונים של החודש היא לא תמכור אותן.

הערה אחרונה: כתוב בסעיף 14 לחוק: "איגרות החוב ישאו את דמות חתימותיהם של שר האוצר ושל החשב הכללי". אני מציע שיהיה כתוב: "האיגרות ישאו את דמויותיהם וגם את חתימותיהם של שר האוצר והחשב הכללי". לפי דעתי אם נמשיך בדרך זו מאוד יכול להיות שנגיע למצב כזה שהאיגרות יהיו טובות כדי לשים אותן במסגרת ולתלות אותן בבתים. את הכסף הזה שאנחנו מלווים ומשלמים ב-60%—70% ריבית, את הכסף הזה שמ"בזבזים, יבוא יום שלא נוכל להחזיר, או לפחות שעל הנייר תהיה דמותו של שר האוצר.

הד"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי, להנמקת הסתייגויותי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): ברשותך, אדוני היושב-ראש, אנמק את שלוש ההסתייגויות שלי ביחד.

הד"ר י. שמיר:

בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, שלושת הסתייגויותינו הן: האחת, להקטין את המילווה מ-50 מיליארד לירות ל-30 מיליארד לירות; השנייה, למנוע את השימוש במילווה, כפי שמציע החוק, למטרה של פרעון חובות המדינה ולהשאיר את השימוש, כפי שהיה עד כה, לצרכי פיתוח; השלישית, לשלול משר האוצר, כפי שמוצע בסעיף 7, להגדיל את המילווה מ-50 מיליארד לירות ל-60 מיליארד לירות אם יראה צורך בכך.

חברי הכנסת, בקריאה הראשונה שהתקיימה על החוק הזה ב-14 במאי שנה זו הבענו את התנגדותנו לעצם החוק, לעצם המילווה המוצע, ואמרנו שחוק זה בא להוסיף לחובות המדינה, המגיעים כיום ל-300 מיליארד לירות, עוד 50 מיליארד לירות ובכך ליצור נדבך נוסף במדיניות האינפלציה הדהדרת ובמדיניות פיתוח הרגל הכלכלית. כדי לממן את הגרעונות התקציביים ההולכים וגדלים והנובעים בעיקר מההוצאות הצבאיות הגדולות כל שנה, כדי לממן הוצאות ענק אלה וגם את הגרעונות הנגרמים על ידן פושטת הממשלה יד לעוד מילווה ולעוד מילווה, מגדילה את חובותיה, את חובות המדינה — חובות פנים וחובות חוץ — מגדילה עוד יותר את הוצאות המדינה עם גידול התשלומים השנתיים של החזרי חובות ותשי לומי הצמדה וריבית, ומאיצה בכך את תהליכי האינפלציה ההורסת את רמת החיים, הפוגעת בכזושר הכלכלי והמשקי והמאימת בהתמוטטות כלכלית וחברתית.

היו"ר י. שמיר: רשות הדיבור לחברת-הכנסת פעיל, להנמקת הסתייגויותיו.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח שחלק מההסתייגויות שלי ושל חברים אחרים התקבל בורדת הכספים. נשארתי שתי הסתייגויות שאני רוצה לנמקן, האחת נוגעת לסעיף 1 והשנייה — לסעיף 2.

שלמה אליהו (התנועה הדמוקרטית):
התחליף אינו הדפסת כסף.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
נכון. התחליף אינו הדפסת כסף. התחליף הוא שאם חסר כסף צריך לשאוב אותו ממי שיש לו מבעלי ההכנסות ומבעלי הרווחים הגדולים. אתם יודעים את דעתי בנושא הזה. לכן אני חושב שאסור לנו לשעבד את נכסי המדינה למען איגרות החוב.

שלמה אליהו (התנועה הדמוקרטית):
רצוי גם למנוע.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
הייתי רוצה להכביד ולמנוע מהממשלה למכור נכסיים בקלי קלות ולהיפטר מבעלות על נכסים כדי לפתור בעיות של איגרות חוב. חובתנו בכנסת ישראל — הממונה על האינטרס הממלכתי ארוך הטווח — לא לאפשר לרשות מבצעת השולטת אד-הוק להיפרע מנכסי המדינה, זו, מכל מקום, דעתי.

נשארו שתי ההסתייגויות האלה שלנו ואני מקווה שהכנסת תצטייד במבט מרחיק ראות ותשמית מסעיף 1 את המלים "ולפרעון חובות המדינה", כלומר, שהיא לא תאפשר להשתמש בכסף שהמדינה שואבת באגרות החוב לפרעון חובות אלא לפיתוח. כן צריכה הכנסת לא לאפשר למדינה למכור ולהיפרע מנכסים, לא לאפשר לממשלה לעשות זאת בשמנו.

היו"ר י. שמיר:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת עמית, להנמקת הסתייגויות של חברת-הכנסת גולומב.

מאיר עמית (התנועה לשינוי ויזמה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התיקון או ההסתייגות שלנו נוגעת לסעיף 4 פיסקה 6 שדנה בקביעת תנאים לסדרה.

מטרת התיקון שלנו היא לנסות להתגבר על העיוות שקיים היום המפלה לטובה איגרות חוב מול תכניות חסכון, הוא, למעשה, הופך את איגרות החוב לכסף צמוד. לפי התקנות הקיימות היום לגבי איגרות חוב, במיוחד אם אנו משלבים אותן בשוק ההון המצומצם שיש לנו לגבי נושא זה, בעצם הן מבטיחות צמידות מלאה ללא שום סיכון לכל השקעה שהיא לכל משך זמן. אדם בעצם יכול להשקיע לחודש, תכנית חדשים או לשלושה חודשים בהצמדה מלאה. תכנית ניווט חסכון לעומת זאת מחייבות את האדם להחזיק את כספו שנים מספר עד שהוא זוכה להצמדה חלקית, ולפתוח ארבע או חמש שנים כדי שיוכה בהצמדה מלאה.

אנו טוענים שהמדינה אינה חייבת להבטיח הצמדה מלאה ותשוואה ריאלית למי שגילגל סכום כסף

בסעיף 1 נאמר כך: "הממשלה מורשית בזה לגבות בשם המדינה מילווה בסכום כולל שלא יעלה על 50 מיליארד לירות ולהוציא למטרה זו איגרות חוב". עד כאן אין אצלנו עוררין. אולם כתוב בהמשך: "כספי המילווה ישמשו למטרות פיתוח ולפרעון חובות המדינה". לפי דעתנו צריך להיות כתוב רק: "כספי המילווה ישמשו למטרות פיתוח". הייתי שמח אם היתה מופיעה המלה "בלבד" כדי לא לאפשר בשום פנים לאיגרות חוב או למילווה שהממשלה שואבת מהציבור באמצעות איגרות חוב להיהפך למקור של תשלום חובות העבר. למה? — חלק גדול מן החובות של העבר נובע מאיגרות החוב של העבר. השיטה הגורסת לקחת מהציבור מילווה ולהשתמש בו כדי לשלם את המילווה שלקחו מהציבור קודם לכן מוזכרת לי גוברים פושטי רגל מסויימים בתנועה הקיבוצית ובמקומות האחרים, שהיו מגלגלים חובות מחודש לחודש על-ידי לקיחת הלוואות חדשות לבקרים.

אני חושב שהכנסת צריכה להבטיח בחוק שהממשלה לא תוכל בשום פנים ואופן להשתמש במילווה שהיא לוקחת מהציבור באמצעות איגרות חוב למטרה של תשלום חובות. אני מוכן שייגבו באמצעות איגרות חוב אפילו יותר כספים מאשר כתוב בתקציב המדינה. בתקציב כתוב 32 מיליארד, אתם רוצים לגבות 50 מיליארד, ניהא. אבל שהכסף יהיה מיועד למטרות פיתוח ולהשקעות לקראת העתיד ולא כדי לפתור בעיות של העבר ושל ההווה. אינני מסכים שהממשלה תיגרר למדיניות של מסכנים, של עניים, של כאלה החיים מן היד אל הפה. יש לנסות לדחוף את הממשלה לתכנון ארוך טווח ולהשקעת כסף — הכסף הזה — בפיתוח לקראת העתיד.

ההסתייגות שלנו לסעיף 2 נובעת מאותה מערכת נימוקים. זה לשונו של סעיף 2: "הסכומים המש" תלמים לפי איגרות החוב וכל ההוצאות הכרוכות בביצוע חוק זה ישולמו מתוך הכנסתיה הכלליות של המדינה ומתוך נכסיה". אני חושב שהכנסת לא צריכה לאפשר לממשלה למכור נכסים ולשעבד נכסיים שהם בבעלותה כדי לממן את פרשת איגרות החוב, אם להגיד זאת בעדינות. הנכסים הנמצאים בבעלות או בשליטת המדינה, באמצעות הממשלה, הם נכסי צאן ברזל שאסור לאבדם בגלל מצוקות רגעיות הכרוכות באיגרות חוב. לכן אני מציע למ"חוק את המלים "ומתוך נכסיה".

זלמן שרבל (הליכוד):

אתה מעדיף הדפסת כסף?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

לפעמים כן, אבל באופן עקרוני אני מתנגד שה-

כאשר יש חוב של 600 מיליארד לירות, שאני מספק במידת החומרה שבה הקהל חש בתופעה זו, אני מתנגד ללוות לצריכה שוטפת, אם לסיכוד בשר, אם לתיכון חינוך או לכל מיני מטרות אחרות שלא יהיה באפשרותנו לפדות אותן בעתיד. לכן אני מציע למחוק את הסעיף הזה.

ועוד הערה, אדוני סגן שר האוצר, אנו נוהגים לגבות מס הכנסה של 35% במקור. מאידך גיסא, קובעים ריבית של 7%—7.5%. מה טעם לקבוע ריבית גבוהה ולנכות במקור כאשר בסופו של דבר הנטו למילוח יישאר כ־4.5%? מה טעם במנגנון כפול, של זיכוי ושל חיוב? בטל את הזיכוי במקור, הקטן את הריבית וחסכת כוח-אדם מיותר.

היו"ר י. שמיר :

רשות הדיבור ליושבי-ראש ועדת הכספים, לדברי תשובה, למסתייגים.

שלמה לוריניץ (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושבי-ראש, ברצוני להשיב ביחד על כל ההסתייגויות הרוצות להקטין את סכום המילוח, את האפשרות ללוות, סכום שהוא פחות מ־60 מיליארד ל"ה. כוונתי להציעה של חברי-הכנסת הדר להגביל את האפשרות ללוות סכום של 50 מיליארד לירות, להציע תיהם של חברי-הכנסת זכאי ורוזוליו ושל עוד חברים — לסכום של 32 מיליארד לירות, 30 מיליארד לירות וכו'.

בזמן של אינפלציה, אני חושב, אחת הדרכים לבלום לפחות במידה מסוימת את האינפלציה היא לספוג כסף מהציבור בכל הדרכים. אין ספק שאחת הדרכים המוצלחות ביותר, שסופגת עשרות מיליארדי לירות כל שנה מהציבור, היא הדרך של איגרות החוב, ולכן אף שנכון שבתקציב לא יוצאו יותר מ־32 מיליארד לירות מכסף זה הרי שיש תועלת כלכלית בכך שהאוצר יספוג כסף ככל האפשר מה־ציבור.

אדוני היושבי-ראש, שואל חברי-הכנסת זכאי ואי-מר: הרי לאוצר אין יותר מדי כסף, אמנם יש התחייבות שהכספים תאלה יופקדו בבנק ישראל אבל הממשלה תבזבז אותם. וחברי-הכנסת הדר גם משיב, שהנה היו כל מיני התחייבויות, והתחייבות זו התחייבות ולא יותר. אולם שני חברי הכנסת הנכבדים שכחו שהפעם לא מדובר בתחייבות של שר האוצר או של הממשלה אלא מדובר בחוק התקציב. חוק התקציב קובע שאי אפשר להשתמש אלא ב־32 מיליארד לירות בלבד ושכל הסכומים העודפים יופקדו בבנק ישראל, ולכן אין מקום לאותם החששות של חברי-הכנסת זכאי, הדר ואחרים.

עמם הדר (הורביץ) (המערך):

אדוני חברי-הכנסת לוריניץ, אפשר לשאול שאלה? חוק התקציב לא איפשר סיכוד בשר קפוא והנה מסבדים אותו. מי איפשר זאת? זה בניגוד לחוק.

שלמה לוריניץ (יו"ר ועדת הכספים):

אם חוק התקציב לא איפשר סיכוד בשר קפוא ואם זה בניגוד לחוק, לדעתי, הוא לא יסובסד. אנחנו צריכים לברר את זה.

שאותו הוא מתכוון להוציא כעבור חדשים—שלושה לצורך נסיעה לחוץ-לארץ או לרכישת מכונת. לכן היה ראוי לטפל בנושא זה בצורה מסודרת ולהבי טיח הצמדה מדורגת שתעלה במקביל למשך הזמן שבו המשקיע מחזיק את איגרות החוב. כצעד ראשון במסגרת החוק שמוצע כאן, שדרך אגב אינו מטפל בנושא זה, אנו מציעים להגביל את סחירותן של איגרות החוב במשך השנתיים הראשונות מיום הוצאת הסדרה.

היו"ר י. שמיר :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת עמוס הדר, להנמקת הסתייגות.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, כאשר אנו דנים בחוק המילוח המונח לפנינו איננו יכולים להתעלם ממצב המשק בכלל. תרומה נכבדה למצב הבלתי סביר שאנו נתונים בו יש בכך שאנו מממנים מימון גר-עוני את התקציב; ודאי ודאי שהעניין חמור כאשר אנו מממנים אותו בצורת מילוח בעלי תנאים קשים ביותר למדינה הלווה מהמלווים.

סעיף 7 מאפשר את הגדלת המילוח מ־50 מיליארד לירות ל־60 מיליארד לירות באישורה של ועדת הכספים בלבד. מאחר שאני חושב שאין מקום למילוח שיממנו את התקציב השוטף של המדינה הרי אני מציע להוציא את סעיף 7 ולמנוע אפשרות להגדיל את המילוח ל־60 מיליארד לירות. אם הממשלה תראה צורך בכך היא תצטרך להביא חקיקה מיוחדת.

רבותי חברי הכנסת, תפקיד המילוח האלה הוא לפיתוח. תנאי ההלוואה הם קשים ויש הצדקה להשתמש בהם רק למטרות פיתוח. מה שקרה לאחרונה הוא שאנו משתמשים במילוח האלה לפרעון חובות ולצריכה שוטפת. בשנת 1978 השתמשה המדינה ב־5 מיליארד ו־200 מיליון לירות לצריכה שוטפת. מעבר לפיתוח, מעבר לפרעון החובות, לצריכה שוטפת. אנו משעבדים את העתיד על־ידי אכילת המילוח בהווה כאשר אנו מסבסדים לכולם את הכול. מיטיבים עם העם על חשבון העתיד. אין כל הצדקה לקחת מילוח בתנאים כאלה כדי להיטיב עם העם למראית עין ולגרום לו קשיים שספק אם הוא יוכל לעמוד בהם בעתיד. אני חרד שהתופעה של אשתקד, של שימוש ב־5 מיליארד לירות ממילוח לצריכה שוטפת, תחזור גם בשנת 1979. אי לכך אני מציע לבטל את סעיף 7 ולמנוע מהממשלה אפשרות למכור מילוח בסכום הגבולות 50 מיליארד לירות.

יחזקאל זכאי (המערך):

יושבי-ראש ועדת הכספים אומר שיש הבטחה שה־ממשלה לא תשתמש בכסף הזה.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):

חברי-הכנסת זכאי, היינו עדים להבטחות בשפע. אנו רואים לאן הגענו. הבטיחו לצמצם את האינפלציה ואנו רואים איפה אנחנו; הבטיחו לא להשתמש בכספים אלה למטרות שוטפות ואנו צורכים אותם.

שלמה לוריניץ (יו"ר ועדת הכספים):
אני חושב שאיש מאתנו לא ירצה שהמדינה לא תכבד את התחייבויותיה.

אגב, לתשומת לבך, חברי הכנסת פעיל, הגוסס "ומ" תוך נכסיה" הוא נוסח מקובל בכל העולם. נכסי המדינה הם כמו נכסי הפרט. אפילו גלמא דעל כתפי, אפילו בגד שיש על האדם, מורידים לפרעון חובו תיו ובעניין זה אין הבדל אם המלים "ומתוך נכסיה" כתובות או לא כתובות.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
זה בדיוק מה שרציתי, שלא יהיה.

שלמה לוריניץ (יו"ר ועדת הכספים):
זה לא יכול להיות. מי שלוה כסף כל נכסיו משועבדים, ואנחנו צריכים להבטיח לציבור שכסף שהוא מלווה למדינה הוא מבוטח.

אשר להסתייגותו השנייה של חברי הכנסת גולומב שנומקה על ידי חברי הכנסת עמית אומר כי היה רצוי והייתי מאושר אילו היינו מגיעים לזה אבל לעת עתה, כאשר אנחנו רוצים לספוג כסף מהציבור ואנחנו חייבים לתת תנאים מסויימים ולא להקשות, לא הגיע הזמן לכך.

בקשר להסתייגות האחרונה של חברי הכנסת הדר, השואל מה ההבדל אם מכנים את הריבית — אמנם ההסתייגות הזאת אינה כתובה — או שמחזירים כסף אומר כי יש לנו גופים ויש לנו אנשים פרטיים הפטורים ממש הכנסה, ולכן יש הבדל גדול. למשל, קופות הגמל אינן משלמות מס הכנסה, ולדין יש הבדל אם הריבית גבוהה יותר או קטנה יותר.

אדוני היושב ראש, אני מבקש לדחות את כל ההסתייגויות ולהצביע על ההצעה כפי שנוסחה על ידי רוב חברי הוועדה.

היו"ר י. שמיר:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על ההסתייגויות ועל החוק.

הצבעה

התיקון של חברי הכנסת י. זכאי, נ. פדר, ש. אליהו וד. גולומב לסעיף 1 לא נתקבל.
התיקון של חברי הכנסת נ. פדר, ד. רוזווליו, ת. טובי וז. פעיל לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת ת. טובי לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת נ. פדר, ד. רוזווליו, ז. טובי לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. שמיר:
לסעיף 4 יש הסתייגות אחת של חברי הכנסת גולומב. מי בעד ההסתייגות?

עמם הדר (הזרביץ) (המערך):
אדוני, 250 מיליון לירות כבר הוקדשו לזה.

שלמה לוריניץ (יו"ר ועדת הכספים):
אינני חושב שאתה צודק. אני חושב שאתה לא צודק אבל אם זה בניגוד לחוק אסור לעשות זאת. וכאן הרי בכוונה תחילה ולפי הצעתו של שר האוצר הכנסנו בחוק התקציב הוראה שאי אפשר להשתמש אלא בסכום של 32 מיליארד לירות.

עמם הדר (הזרביץ) (המערך):
אדוני, אבל החקיקה אינה מחייבת את הממשלה. אני רואה שאיננו מדברים על אותו הדבר. אנחנו מחוקקים והממשלה עושה דבר אחר.

שלמה לוריניץ (יו"ר ועדת הכספים):
אדוני הנכבד, אין דבר כזה ולא יהיה דבר כזה.

אשר להסתייגותו השנייה של חברי הכנסת זכאי, הוא פשוט מחפש דרך איך לא לאפשר את הספקר לאציות של סוף החודש כאשר בכל חודש קונים בעד מיליארד לירות ובסוף החודש בעד 2.5—2.5 מיליארד לירות. חברי הכנסת זכאי, אינך צריך לחפש דרך: אנחנו דאגנו לכך וקבענו בסעיף 4 את סעיף קטן (4) המאפשר גמישות במחיר של האיגרות בין 96% עד 106%. כל הסעיף הזה בא אך ורק למטרה אחת: כדי לתת תשובה לשאלתך, ומכאן ולהבא הספקר לאציות האלה, בין שהן מטעם מוסדות פינאנסיים ובין שהן מטעם גורמים אחרים, לא יתאפשרו.

אגב, לתשומת לבך, מדובר לא רק במוסדות פינאנסיים אלא גם הציבור קלט את הפאנטט הזה שבמשך החודש כדאי להחזיק את הכסף במטבע חוץ ולקראת סוף החודש לקנות איגרות חוב.

יחזקאל זכאי (המערך):
אדוני, האם בדקו מי קונה ב־2.5 מיליארד לירות בסוף החודש?

שלמה לוריניץ (יו"ר ועדת הכספים):
הרי אני מדבר עכשיו על כך. אלה ודאי מוסדות כספיים, קופות גמל והציבור הרחב. כל מי שהיה לו קצת שכל בקדקדו ורצה להרוויח כסף הרי הדרך הזאת היתה פתוחה לפניו לפי החוק. מכאן ולהבא סגרנו את הדלת על ידי שנתנו לאוצר אפשרות להעלות את מחיר האיגרות לקראת סוף החודש. אני מקווה שהאוצר ידע איך להשתמש בעניין הזה.

בקשר לשאלותיו ולהסתייגויותיו של חברי הכנסת פעיל אני רוצה לומר שאין דבר כזה. אתה רוצה למחוק את המלים "ומתוך נכסיה". כלומר, אינך רוצה לאפשר למדינה לשלם גם מתוך נכסיה את חובותיה.

היו"ר י. שמיר:
חברי הכנסת שולמית אלוני, לא ייעשה כדבר הזה בכנסת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אדוני היושב ראש, לא צריך להתחיל לדבר בטרם נים כאלה. אתה רוצה להתחיל בטונים כאלה?

היו"ר י. שמיר:
אני את שלי אמרתי.

חברת ל"ב, ישיבה רל"ה
 — חוק מילווה המדינה; החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 14); חוק התיישנות פשעי הנאצים (דיון) —

סעיפים 8 עד 16, כהצעת הוועדה, נתקבלו.

הדו"ר י. שמיר:

עכשיו נצביע על כל החוק בקריאה שלישית. מי בעד חוק מילווה המדינה, תשל"ט—1979? מי נגד?

מנחה שמיר:

מי נמנע?

הדו"ר י. שמיר:

מי נמנע?

מנחה שמיר:

אבקש לנמק.

הדו"ר י. שמיר:

אין מנמקים במקרים כאלה.

הצבעה

חוק מילווה המדינה, תשל"ט—1979, נתקבל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

רגע, נדמה לי שזו הסתייגות של חברת הכנסת שלמה אליהו והיא ויתר עליה.

הדו"ר י. שמיר:

טוב, מי נגד ההסתייגות?

הצבעה

התיקון של חברת הכנסת ש. אליהו לסעיף 4 לא נתקבל.

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

ההצעות של חברי הכנסת ג. פדר, ד. רוזוליו וש. אליהו לסעיף 5 לא נתקבלו.

סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 6, כהצעת הוועדה, נתקבל.

ההצעות של חברי הכנסת ע. הדר, י. זכאי, ג. פדר ות. טובי לסעיף 7 לא נתקבלו.

סעיף 7, כהצעת הוועדה, נתקבל.

ה. החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 14), תשל"ט—1979 *

קטן (ב) של סעיף 5א לחוק העיקרי. פסקה "ב" שהיתה בהצעת החוק נשמטה במקרה.

הדו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, אנו מצביעים על תיקון החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 14), תשל"ט—1979.

הצבעה

ההחלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 14), תשל"ט—1979, נתקבלה.

הדו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום: החלטה בדבר תיקון טעות בחוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 14), תשל"ט—1979. רשות הדיבור ליושבראש ועדת הכספים.

שלמה לורינג (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושבראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד להביא לאישור הכנסת החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 14), תשל"ט—1979: בסעיף 6 לחוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 14), במקום "א" צריך להיות "א5" כי התיקונים לפי סעיף 6 שייכים לסעיף

ו. חוק התיישנות פשעי הנאצים **

1. דיון

שלא נודע כמותו בתולדות האנושות. עלי לומר בגילוי לב כי הדיון בבונדסטאג ב־29 במאס השנה בנושא זה עמד על רמה מתאימה; גם המחייבים וגם השול־לים את החלת ההתיישנות הביעו סלידה מפשעי הנאצים.

אין צורך לחזור בכנסת ולומר מה היתה השואה לנו ולעם היהודי כולו אך אנו זכאים וחייבים להציג את נקודת ההשקפה של קרבנות השואה. לגבי קרצנות השואה לא לתיישן מאומה. עצם המלה "התיישנות" היא לעג לסבלם. גם לגבי העם היהודי לא לתיישן מאומה. רבבות ניצולי שואה חיים בתוכנו. יש שני שיקולים בדיון על התיישנות פשעי הנא-

הדו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: דיון בהצעת של חברי הכנסת גדעון האוזנר ומשה מרון בנושא: חוק התיישנות פשעי הנאצים. רשות הדיבור לחברת הכנסת גדעון האוזנר.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושבראש, כנסת נכבדה, נבחר הרפובליקה הפדראלית הגרמנית יכריעו בימים הקרובים בשאלה בעלת ממד היסטורי ומוסרי יחיד במינו. אזרחי ישראל והעם היהודי עוקבים אחרי הדיון בבונדסטאג בדריכות רבה, מתוך אמונה ובטחון שתתקבל החלטה ההולמת את הפשעים שנעשו על-ידי משטר נפשע

* נספחות.

** "דברי הכנסת", חוב' ל"א, עמ' 3000.

גון המונה מאות אלפי חברים, קיבל לאחרונה הח" לטה, לאמור: "בגלל אפיים המאוחד של פשעי הנא- צים, ובפרט נגד העם היהודי, ובגלל היות פשעים אלה כה איומים ונפשעים אין לטפל בהם כמו בפשע רגיל. כגרמנים אנחנו חייבים להוכיח שהדבר נוגע וחשוב לנו על-ידי כך שנפריד בין פשע השמדת עם ובין כל פשע אחר". כך דיברו מאות אלפי אקדמאים אבאנגלים בגרמניה, ובשם תביעה זו הם פנו לבונדסטאג ולמשלה כשחתומים עליה כמה מח- שובי המשפטנים והכלכלנים בגרמניה.

אדוני היושב-ראש, מדינה יכולה לעמוד בזה ש- רוצח, בגלל התיישנות, יחמוק ממשפט ומעונש ויחזור להיות בן-חורין. החברה האנושית לא תוכל לעמוד בזה, אם יבוצע אי פעם מחדש פשע של השמדת עם, מה שחשוב לזכור הוא שבדורנו היתה קיימת גם שנאה רצחנית שאיפשרה את ביצוע הפשעים וגם שמצויים בדינו אמצעים טכנולוגיים כדי לבצע אותם. זהו החידוש של ימינו, כשהצטרפו שני אלה יחד בוצעה השמדת העם היהודי באירופה.

העקרון של התיישנות מיוסד גם על אמונה תנ"כית קדומה, "לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף", וגם על עקרון של המשפט הרומאי כי יש עניין למדינה שיבוא פעם סוף להתדיינות. העקרון אומר: Interest rei publicae ut sit finis litium. אבל אנו דנים באי- טרס גבוה יותר, באינטרס של קיום בצוותא של המין האנושי. ולכן לא יכולה להיות התיישנות על פש- עים שמסכנים את עצם הקיום של החברה האנושית.

דעות כאלה באו גם לידי ביטוי בדבריהם של אחדים מן המשתתפים בדיון בבונדסטאג. אזכיר כאן, מבין הדברים הרבים הראויים לציון, את דבריו של מר מיינהופר, לשעבר שר הפנים הגרמני, שאמר כי מטעמים משפטיים לא ניתן כלל להכריז על הת- יישנות בגרמניה, ואילו חבר בית הנבחרים, מר אריק בלומנפלד, יושב-ראש אגודת יידידות גרמניה-ישראל, בעצמו ניצל שואה, אמר כי הוא מבטא דעת רבים באמרו שאסור כי פושעים מתקופת הנאצים יורשו אי פעם להיות חפשיים ומשוחחרים מעונש בגלל קביעה של תאריך התיישנות כלשהו.

זאת ועוד, אדוני היושב-ראש. בגרמניה הפדראלית הרימו לאחרונה ראש אירגונים ניא-נאצים. אני מח- זיק בידי חוברת ששמה "גרמניה המתעוררת" (Deutsch-land Erwacht). זו הוצאה ניא-נאצית מובהקת ובה פירוט הפירסומים, הפעולות, ההפגנות והמעשים של אירגוני הניא-נאצים בגרמניה בתקופה האחרונה. מצוי כאן צילום של עתון שיצא במינכן ב-20 באפריל 1978, במתכונת עתון התועבה של גבלס "פלקישר באובאכטר", לכבוד יום הולדתו ה-89 של היטלר שחל באותו יום. כותרת המאמר הראשי היא השיר הנפשע של הורסט-וואסל, שבין חרוזיו נאמר, "כשדם היהודים גיתו מתחת לסכין כי או יטב לנו כפליים". מצויות כאן תמונות של הפגנות ניא-נאציות המכחישות את השואה. יש תמונה של אנשים שהרכיבו לראשם מסכה של חמור ומהלכים בהפגנה עם כחובת: "אני חמור כי אני מאמין שבמחנות הריכוז הנאציים אכן נשמדו יהודים על-ידי גאזים".

צים. האחד, שיקול מעשי: שהפושעים יוסיפו לעמוד לדיו. הממונה על המרכז לחקירת פשעי הנאצים — ד"ר ריקרל — הודיע לאחרונה כי אמנם אין לו עוד קומפלקסים גדולים של פשעים ונאשמים אשר עדיין נעלמים הם אך יש בהחלט להביא בחשבון כי יתגלו גם בעתיד פושעים במספר שעדיין אי אפשר לצפות מראש. יש גם מידע רב לגבי פושעים המצוי מחוץ לגרמניה. הוא מצוי בבריית-המועצות, ברפובליקה המז- רח גרמנית ובפולין. כתוצאה מאינפורמציה שסופקה למרכז לחקירת פשעי הנאצים בשנת 1978 על-ידי פולין נפתחו 100 הליכים חדשים.

אמנם, נכון כי גם ההליכים המתקיימים בגר- מניה הם לעתים מרגיזים ומבישים ביותר. דרך ניהול המשפטים שם מהווה לעתים בזיון לזכר הקרבנות ולסבלם של הנותרים בחיים גם יחד. הוועד הבין- לאומי של אסירי בוכנוואלד הכריז לאחרונה כי היו משפטים שנהפכו לקומדיה משפטית. עם זאת, אין להשלים בשום פנים וגרמניה תוריד את מסך השכחה וההתיישנות על הפשעים שבוצעו. גרמניה אינה יכולה לקפוץ מההיסטוריה שלה כמו שאדם קופץ מרכבת.

עצם הדיון הזה, אני מוכרח לומר, עצם ההת- דינות עם גרמניה זו הפעם השלישית — ב-1965, ב-1969 ועכשיו — בנושא התיישנות היא מטרידה ומרגיזה. צריך היה להיות מובן מאליו שלפשעי הנא- צים לא יהיה דין רגיל ושהם לא יידונו ככל פשע אחר בעולם. מוזר הדבר כי לשם השגת רוב ב- בונדסטאג הוצע שם להחיל את ביטול ההתיישנות על פשע הרצח בכלל. המצדדים בהצעה זו טוענים: יש היום ברוטאליזאציה בעולם, חיי אדם נעשו זו- לים, יש טרור, יש מאפיה רצחנית. האם חלה או לא חלה התיישנות על פשע של רצח, זהו עניין להש- קפה משפטית. אפשר לנקוט עמדה כזאת או כזאת. מה שעומד היום לדיון בפני הבונדסטאג אינו בעיה פילוסופית-משפטית של התיישנות על רצח; הבעיה העומדת לדיון היא של התיישנות פשעי הנאצים. בדיון ההוא נאמר: רצח הוא רצח. מעתה יעמרו פושעים נאצים לדיון כפושעים סתם. זו כבר ראשית הרי- האביליטאציה שלהם, שיראו אותם כאילו היו רוצ- חים. השמדת עם שונה באפיה, בטבעה, בממדיה ובי- אזוריותה מכל עבירה אחרת. אין לה תקדים. רק במאה ה-20 היא הומצאה. רצח הוא תופעה שהמין האנושי למד לחיות אתה וכנראה יצטרך לחיות אתה לאורך ימים. האם תהיה השמדת עם ככל עבירה אחרת? — זו הבעיה העומדת לדיון.

אם הבונדסטאג יגיד שאכן כך יהיה אולי אפשר יהיה להמשיך את המשפטים, שמהלכם, כפי שאמר- תי, לעתים קרובות מפוסק; אולי אפשר יהיה אפילו להשיג שבעתיד הם ינהלו בצורה משביעת רצון. אבל בכך ייגרם עוול בל יתוקן לעניין המרכזי כי ייגרם טיטוטש למעשה הנפשע של הנאצים שבוצע על-ידי שליחיה הרשמיים של גרמניה הנאצית. לתוך מערכת הפשעים הידועה למין האנושי יתקבל פשע של הש- מדת עם, במקום שפשע זה יודקו כקלון שאין לו תקדים כי רק אז אולי גם לא יהיה לו המשך.

הציבור של האקדמאים האבאנגלים בגרמניה, אירי-

חוברת ל"ב, ישיבה רל"ה
— חוק התיישנות פשעי הנאצים (דיון) —

חברי הכנסת, בעוד שלושה ימים, ב־21 ביוני 1941, לפני 38 שנים, פלשו צבאות גרמניה לברית־המעצות, לאוקראינה ולליטא, לביילורוסיה וללאטביה, וכל יהדות אירופה היתה לקרבן. 38 שנים — ורק אתמול, רק לפני שעה, אירע הדבר. איזו התיישנות יש על אירוע סייסמי מעשה ידי אדם? האיזו־אזק־גרוסן צועדים לעינינו, מכוניותיהם שועטות, ואנו שומעים אותם ושומעים את זעקות הנרצחים. מתי היתה אותה התוועדות בוואנסה, כאשר אותו חבר עוזרי השטן ישבו בוועידתם כדי לפתור את בעיית היהודים פתרון סופי? האם היה זה ב־20 בינואר 1942, רק תשע שנים אחרי הפלידים, זאת אומרת לפני 37 שנים, או היתה הוועידה אתמול, היום, הבוקר הזה? ואז ירדה החשכה על דורנו, על דורנו הנש־חט, על דורנו הלוהם, על דורנו הנאבק, ועל דורנו השותק כי אינו יודע, אינו תופס. עד אשר באותו קפאון של זמן מצאנו את הזוועות במאוטהאוזן וב־דאכאו, בברגן בלזן, בבוכנוואלד וביסנובץ אשר ב־קרוואטיה. ראינו את הזוועה והיא לא התיישנה, לא השנים גרמו לה להתעמעם. והרואה והחש את הזוועה, עות, דמו וזמנו חדל לרוץ.

עברו 34 שנים מאז חזרו אל החיים אחד מעיר, שניים ממדינה. אצלם קפא הזמן. כבוד היושב־ראש, רק שעון אחר, לוח שנה אחר, החל את מרוצו: לוח ההתיישנות. לכל פשע, עוון וחטא יש לוח זמנים של התיישנות. האם יעלה על הדעת שלוח זה של התיישנות יצח את השעון שנעצר מלכת בגלל רצח תינוק ואם וקהילה ועדה?

חברי הכנסת, אחרי 35 שנים קשה לנהל משפטים. העקרון הנהוג בבת־דין הוא שאדם חף מפשע עד שהוכחה אשמתו. אחרי 35 שנה קשה למצוא את הא־לפים שהיו שותפים בפועל ממש ברצח העם היהודי. אולם נשאר דבר אחד, מעבר ללודביגסבורג, מעבר לחקירות, מעבר למשפטים הצפויים או המתנהלים, נש־אר פחד ההתגלות. האלפים הרבים שלא זוהו, שלא נחקרו, שלא הואשמו, אשר ידיעת פשעם שמורה עליהם, האלפים הרבים האלה נושאים עמם דבר אחד: את זכר מעשיהם. ועונש אחד נשאר להם: עונש הפחד. מן העונש הזה, היחידי כמעט, אסור לשחרר את הפושעים.

חברי הכנסת, ביטול חוק ההתיישנות על פשעי הנאצים לא יוסיף כוח אלקטוראלי לתומכים בביטול זה. העולם בכלל והעם הגרמני בפרט לא נוה להם לעמוד כל פעם. מחדש מול מיידאנק, מול אושביץ, מול העיניים המאשימות. איננו נוחים לעולם, איננו נוחים לרפובליקה הפדראלית הגרמנית, אנו מטרי־דים את מנוחתה, אנו מטרידים את שבעה. אבל אנו מצפים להתעלות של מחוקקי גרמניה על־מנת לשוב ולומר: אין הזמן מכפר על פשע הדור, על פשע כל הדורות.

הכנסת בישראל פונה לבונדסטאג הגרמני: לא נוחות אלקטוראלית, גדלות רוח נדרשת מנציגיו של העם הגרמני בעת הזאת. אין זאת התערבות בעני־ייניה של גרמניה ואין בזה צורך בדרכים שקטות, כבוד שר המשפטים, זה מילוי שליחותה של מדינת ישראל, מדינתו של העם היהודי שנהרג.

מצויים כאו צילומים של מצבות בבת־כנסת ש־חוללו על־ידי ציורי צלב קרס. מצויה כתובת המת־נוססת בכנסים הניאו־נאצים: "אין אני מתחרט על שום דבר". האם יכול הניאו־נאציס לקבל זריקת סלידה טובה יותר מגרמניה מאשר הכרוה על סליחה ומחילה והתיישנות כלפי מוריהם ומדריכיהם, הנאצים הישנים? רק לאחרונה העיר מזכיר המפלגה הסוציאליס־טית, וילי בראנדט, את תשומת־לבו של הבונדסט־קאנצלר הלמוט שמידט לסכנה הקיימת באירגונים הניאו־נאציים המגבירים חיילים בגרמניה. גם בגלל נימוק זה צריך להזהיר את הבונדסטאג מפני קביעת פשעי הנאצים בקאטגוריה של פשע רגיל.

אדוני היושב־ראש, הקאנצלר שמידט, כאשר הו־פיע בגרמניה בפני הבונדסטאג וגם בעצרת במלאת ארבעים שנה ל"ליל הבדולח", הזמין אישים מישראל לחוות את דעתם בנושא ההתיישנות. חבל שדבר זה לא הובא במועד לידיעתם של הנוגעים בדבר בישראל, כפי שצריך היה להיעשות. בטוחני שרבים בא־רץ, מוסדות הנצחה, אנשי הגות, סופרים ומשוררים, מיינאים וניצולי שואה היו רוצים לתת ביטוי למח־שבתם וליחסם לפי הזמנה מפורשת של הקאנצלר.

חבל גם שנוצר בבוץ ורשם מוטעה כי דעת הקהל בישראל מוכנה להשלים עם טיפול שיגרתו בפשעי הנאצים כמו בפשע של רצח רגיל. בימים הקרובים ביותר ידון הבונדסטאג בנושא וצריך שייאמר מעל במה זו כי אין אבחנו משלימים עם "אירוח" פשע של השמדת עם בין הפשעים הידועים למין האנושי והפרכתו לרצח סתם. יוזמן נא השגריר הגרמני אל ראש הממשלה ויאמר לו ראש הממשלה את הדת־רים האלה במפורש. תאמר זאת גם נציגותנו בבוץ, בשעה אחרונה זו, ערב הדיון בבונדסטאג, שכנראה נדחה לכמה ימים. יוכרו כי בעצם הימים הסוערים העוב־רים עלינו אנו מעלים נושא זה על ראש דאגותינו, וכן מדינת הקרבנות של פשעי גרמניה הנאצית הו־בעת כי יהיה דין ויהיה דיין על מה שנעשה כלפי העם היהודי.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחברי־הכנסת זאב כץ, ואחריו — לחברי־הכנסת שילנסקי.

זאב בין (המערך):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, יש אירועים ומו־עדים בחיי אדם ובחיי עם שלגביהם אין לזמן מש־מעות, שלגביהם הזמן קופא, עומד במקומו. הזמן קפא ברגע שלהטו הפלידים בתהלוכת הנצחון הנאצית בבילדן ב־30 בינואר 1933, כאשר המונים מריעים קידמו את פלוגת הסער ה.ס.א. ואת בריוני ה.ס.א. הצועדים ברחובה של העיר לחוג את הכתרת מנ־היגם לשליט על גרמניה. הזמן נעצר וקפא על עמדו כאשר הופקר דמנו לראשונה בפרהסיה ב־1 באפריל 1933, ביום החרם, בבויקוט, כאשר נופצו השמשות וצויירו הסמלים הטמאים. הזמן נעצר כאשר אותם לפידיים הציתו את בת־הכנסת בליל הרצח המכונה "ליל הבדולח" של נובמבר 1938, על־פני ארץ של־מה, והמוני יהודים הובלו למחנות הריכוז. הנה רק כרגע שעטו גייסות גרמניה כולה לתוך פולניה וה־חלה ההשמדה הפראית.

לצטט משירו רק ביידיש: "דו נישט לאך דו ברוינער הונט, וועסט אמאל נאך גיין צום גרונט, אוו דאן וועט א הילך טאן אונדזער געלעכטער".

היינו נאיביים. חשבנו לתומנו שאכן העולם דואג לנו, שאכן לעולם איכפת. המציאות: הם לא ירדו לטמיון ואנחנו לא צחקנו. גם כאשר זכינו לגאולה לא צחקנו, בכינו כי מנינו את קרבנותינו וכאשר הגענו לארץ לא רצו להאמין לנו כי אכן זה מה שקרה, כי דמיון אנושי לא יכול היה להעלות כי אכן זאת בני-אדם עשו לבני-אדם אחרים. וזה הוגדר כמכה ה-81. בעולם שומעים היום קולות כי אכן כל זה לא קרה, זה בצירוף הרצון להחיל התיישנות על פשעי הגרמנים — אני מדגיש: פשעי הגרמנים, לא הנאצים, כי כל הגרמנים פשעו — זוהי המכה ה-82.

על אילו פשעים רוצים להחיל את חוק התיישני? אוצטמצם רק בנקודות מספר ממחנה אחד, אוש-ביץ. כאשר הוציאו את הגופות מן המשרפות שמו אותן בצד ובדקו את השיניים. אם היו שיני זהב הוציאו אותן והתיכו אותן למטילי זהב ושלחו אותן לבנק הממלכתי הגרמני. הגופות שהיה בהן עוד קצת שומן הוכנסו לבית-חרושת רייפ, בית-חרושת לס-בון. רייפ פירושו: "ריינס יודנפט", זה נעשה משומן יהודי טהור. העור עבר אל אלוה קוך המפקחת הגרמנית. היא עשתה מן העור נברשות חשמל, כסיות. כל חלק מגוף האדם נוצל למטרה אחרת בתעשיית המוות הגרמנית. האם על זאת יכולה להיות הת' יישנות? אושביץ. ערימות בגדים במחנה, ערימות גדולות, ערימה של תחתונים, ערימה של גופיות וערימה של גרביים. מסודרים היו הגרמנים. "ארדנונג מוז זיין". הכול לפי הדרוש. והנה ערימות של שיניים תותבות, של קבצים, והנה ערימה של צעצועי תינוקות. התינוקות הוכנסו לתא הגאזים אבל הצעצועים נשארו.

רפואה, פשע הרפואה הגרמנית. והיה ומנגלה יובא לגרמניה — הוא לא צריך להיות מובא; הוא יכול לבוא בחפשיות, איש לא יגע בו. אומר מלים מספר בקשר למנגלה ובקשר לצריפי הניסויים הרפואיים שלו. במשך דורות התחנכו רופאי העולם כולו לאור ה"רעיון העיקרי של המדע הרפואי שהוא התכלית ה"הומאניטרית, לרפא, לשכך כאבים, להביא ישע ועזר לאדם החולה. מאז ומעולם היה הרופא רואה את מקצועו כיעוד. כל המאמצים להשתלמות בדרכי מחקר ובדרכי איבחון חדשים היו מקובלים לתכלית אחת בלבד, להביא מרפא לאדם הסובל. המוסד הרפואי ורגש אהבת האדם, שהם נשמת תורת הרפואה, נת נסחו בשבועת הרופאים מאז ימי היפוקראטס וימי אסקלפיוס. הרופא ובשבועה המיוחסת לרמב"ם, וכן בכלל שניהיה ליסוד הרפואה: "הרגעו מכאוב — מתת אלוה", ובהנחיה שהתווה לואי פאסטר: "איני שואל אותך מה השקפותיך ודתך אלא מה מכאוביך". עיקרים אלה של הרפואה חוללו ביד גסה בידי הרופאים הגרמניים, הן בגטאות ובמחנות הריכוז והן בכל מקום שהיה בתקופת מלחמת העולם השנייה תחת הכיבוש הגרמני. על אחיותינו נעשו ניסויים מדעיים מכאיבים ואיומים, עיקורים, זריקות, רנטגן. האדם היהודי נע-

כתב יצחק קצנלסון, משורר השואה, בינואר 1944, בשירו "ככלות הכל":

"הסוף. לילה—לילה ללהטים ביקוד שמים, מחותלים עשן יומם ומתלקחים בליל שנית, להחריד! / ויהי זה המראה, להבדיל, עמו אז, בראשית ימינו במדבר, עמוד-ענן יומם, ועמוד האש להאיר את הלילות — עמי, מלא גיל בעת ההיא, חזק באמונתו, צעד לקראת אביב חיים; עתה — הסוף, האחרית... / כולנו פה נרצחנו על פני האדמה, השמידו את כולנו עד כלות.

על מה? זה, אל ישאל כל איש — על מה ולמה? כי מודעת לגויים זאת; לכולם למן הטוב ועד הרע — / הרע נתן ידו לגרמנים, הטוב השקיף בעין רק אחת, / העמיד פנים... כי הוא ישן — / לאו, לאו! לא ימצא כל איש לתבוע דין, לחקור, לשאול, מדוע ולמה כה ארע? / איש לדמו, כי הותר, מותר לכלותנו, לרצחנו נפש, ואין כל עונש לאשם."

חברי הכנסת, ייאמר בצלילות דבר כנסת ישראל, דבר העם היהודי שנהרג, באזניהם השומעות של נציגי העם הגרמני: יהיה העונש תלוי על האשם.

היו"ר י. שמיר:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת שילנסקי, ואחריו — לחברי-הכנסת שינמן.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
לפחות בדיון כזה אפשר היה לקוות שהכנסת תהיה מלאה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
לפחות שולחן הממשלה.

רב שילנסקי (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בגטו, במחנות המוות, הזמן נעצר. השעון הפסיק ללכת ואני מאמין כי הזמן יעמוד כך ויחתור נגד אשיות תבל כל עוד לא ייעשה צדק לקדושינו. לא אביא פה לפניכם היום מספרים של מרצחים גרמניים המתהלכים חפשי. עשיתי זאת כבר בפעם הקודמת. אנסה היום להעלות לפני ניכס דמויות ואירועים מאלה שעברו בחיי. יסלחו לי אחי הקדושים אם דלה תהיה שפתי ולא אוכל להציג את התמונה במלואה כפי שצריך היה לה-ציגה.

כאשר היינו במחנה קאופרינג שעלייד דאכאו וה"לכנו משם לעבוד היינו עוברים עיירות גרמניות, היינו הולכים בשיירה, "מוזלמנים", שרידי אדם, קצת חיים וקצת מתים, שלדים נעים, עור ועצמות, ומאחר היתה עגלה ואלה שנפלו נוספו לעגלה ועד שהגענו למחנה העגלה היתה מלאה בגופות חיות, עדיין נושמות, אך הן גורקו כבולי עץ, ועשרות אלפי גרמנים עברו בצדי הדרכים וראו וידעו. כאשר הגענו לקרבת מינכן לתקן פסי רכבת שהתקלקלו או יצאו מכלל פעולה על-ידי הפצצות בעלות הברית הרחנו מרחוק את פרי-ברי מינכן, את ריח הבשר החרוך. כל מינכן הריחה וכל מינכן ידעה. באחד הערבים, עת תקף היאוש קצת חברים שעמם עבדתי, התעורר לפתע פתאום המשורר צבי גרמזיה ומתוכי לבו הוא שר. אוכל

על פתרוגה בעיית הדחייה של ההצעה להחיל את חוק התיישנות על פשעי הנאצים, על כן שוב עלינו להתייחס אליה מתוך כאב צורב בלב. הייתכן שלא תהיה הקשבה לקול אזהרתנו מפני התוצאות העגוריות שתהיינה אם יתקבל חוק התיישנות על פשעי הנאצים בבונדסטאג הגרמני?

עם תום ארבעים שנה ל"ליל הבדולח", בחשוו שנה זו, קיימנו בכנסת דיון על מניעת החלת ההתיישנות על פשעי הנאצים. פנינו למצפונם של עמי העולם, ובראש וראשונה למצפונם של חברי הבונדסטאג הגרמני, לבגל יתנו לטשטש כל כך בקלות את הפשע של רצח עם ובתוכו למעלה ממיליון ילדים שלא טעמו טעמם של חיים. דיברנו על לבם של אלה בבונדסטאג הגרמני — אף-על-פי שזה דבר שאינו יכול לתקון — את העוול והפשע שנעשו כלפי העם היהודי, שיתנו את ידם לדחות את חוק התיישנות. והנה עתה, בימים האחרונים לפני ההכרעה, עלינו שוב להתייבב ולבקש ולתבוע כי לא יוחלט על חוק התיישנות, אחרת יהיה בזה המשך של העוול הטרואגי שעולל לנו. בסיום הדיון הקודם קיבלנו הצעת סיכום אשר קבעה על דעת כל חלקי הבית כי פשעי הנאצים אינם דומים להם בתולדות האנושות בכל הדורות באימתם ובאכזריותם, וממילא אין לטפל בהם בדרך השיגרה ולהחיל עליהם התיישנות.

האם נוכל להשלים עם העובדה המעציבה של-עיני ניצולי השואה ובני המשפחות שאיבדו את יקיריהן בשואה האיומה יסתובבו חפשיים רבבות רוצחים שיחול עליהם חוק התיישנות?

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לפי נתונים בדוקים השתתפו כמאה אלף פושעים נאצים באופן פעיל במעשי הרצח, במסגרת "הפתרון הסופי", שהביא לחיסולה הפיסי של יהדות אירופה. עד כה, במשך עשרים השנים האחרונות, הובאו למשפט על-ידי התיביעה הכללית בגרמניה כעשרת אלפים פושעים נאצים בלבד. שערור בפשעם, כתשעים אלף פושעים נאצים עדיין מהלכים חפשי באין מפריע. אם אנחנו ייכנס לתקפו חוק התיישנות יהיו נאצים אלה כוח הממך להחייאתה של התנועה הנאצית. והלא ניצנים ראשונים כבר נראים. והבית הזה קיים דיון מיוחד בתופעה זו בזמנו.

"מלחמה לה' בעמלק מדור דור". הכאב והצער על אבדן שליש מעמנו יהיה לדורות. גם הגמול, התשלום והנקם חייבים להיות לדורות.

כנסת נכבדה, סימן רע הוא לאומה הגרמנית שארבעים שנה אחרי השואה צריכים ניצוליה לפעול כדי למנוע את השכחת פשעי הנאצים בתקופת השואה. העולם החפשי כולו אינו מסוגל להבין את פירושה של "סליחה" על רצח עם. לגבי יחיד נקבע בחוקים שונים בעולם שניתן למחוק כעבור מספר שנים ניכר את פשעיו וחטאיו הפליליים. אך האם ייתכן למחוק כליל את עברם של אלפי נאצים שנתנו את ידם לרצח המונים מבני עמנו — ולא רק מבני עמנו — ולאפשר להם להתהלך חפשי, ללא מורא? אות קין עדיין חרות על מצחם ומעשיהם לא יוכלו להימחק.

טבעי הדבר שמדינת ישראל, זו שקמה מתוך תמ-

שה שם שפן נסיונות, עכבר מעבדת ניסויים. ואתו מנגלה, שעמד ב"אפעל פלאץ" באושיץ ובתנועת ה-אצבע והאגודל "לינקס-רעכטס" היה שולח מאות אלפי אנשים ישר לתאי הגאזים, הוא יוכל לבוא לגרמניה ולהתהלך בה חפשי.

כנסת נכבדה, באוקטובר 1944 פרץ מרד באושיץ. בי. בראש המרד עמדו אנשי ה"זאנדערקא-מאנדא", ה-יהודים האומללים שהוכרחו לעבוד באזור המשרפות. הם פוצצו את המשרפות, ניתקו את חוטי החשמל ואירגנו בריחה המונית. השדות מסביב היו ממוקשים. לא היה לאו לברוח. וכולם, פרט לבודדים, נפלו בידי הגרמנים. חקירה מדוקדקת של הגרמנים הובילה אל בית-החרושת לאבק שריפה "אוגיון" שבו עבדו נידוני אושיץ. ארבע בנות נתפסו ונאסרו בחשד שהבריחו אבק שריפה לאושיץ. כל ארבע הבנות עונו, כולן עמדו בנסיון, כולן הועלו לגרדום והלכו אל הגרדום בגבורה. רוזה רובוטה, אהת מהארבע, עונתה יותר מכולן. כאשר החבל היה מונח כבר על צווארה ניגש מפקד מחנה אושיץ והציע לה חנינה בתנאי שתגלה מי הם חבריה. רוזה רובוטה שתקה. רק לסתותיה נעו. לפתע פתאום ירקה בפריצופו של מפקד מחנה אושיץ את הרוק שאגרה בפיה. הוא התרגז ובמו ידיו, במקום הלתיין, ביצע את התלייה. רק ברגע האחרון הספיקה רוזה רובוטה להגיד מלה אחת: נקמה. כשרוזה רובוטה היתה בתא העינויים הצליחו חברי המחתרת להבריח אליה את חבר המחתרת זאבלודוביץ. הוא היה בן עירה, צ'אכוב, אך הוא לא יכול היה לזהותה. פניה היו מרוסקים ותיבולים עד ללא הכר. היא לא אבתה לשמוע מפיו כל דברי נחמה. "אני יודעת מה עשיתי — אמרה — ואני יודעת גם את הצפוי לי. ימשיכו החברים בפעולה". זאבלודוביץ סיפר כי היא אמרה את הדברים ללא פאחוס, בשקט, בשלווה, כפי שקראה בפני לבית בשנייה האחרונה של חיה: "זמסטטה", נקמה.

לא אוכל להגיע למעלת קדושתה של רוזה רובוטה ולהגיד את הדברים בשקט. אולם מעל במה זו קורא אני לכנסת, קורא אני לעם היושב בציון, קורא אני לעם היהודי בכל תפוצותיו: חבריה למחתרת של רוזה רובוטה מילאו את צוואתה, הם המי שיכו בדרכה. הם אינם אתנו עוד כי הם מסרו את נשמתם על קידוש השם. בואו אתם, בני עמם, הרימו את קולכם, ועקו וצעקו עד שספי העולם ירעו: פשעי הגרמנים אינם יכולים להישכח. וכל המשכח אתם תבוא אלה על ראשו כי הדם הקדוש זועק ממעמקים.

את היריקה שירקה רוזה רובוטה בשנייה האחרונה לחייה בפרצופו של מפקד מחנה אושיץ אני מעביר — ואני בטוח שהיא מסכימה אתי — לפרצופו של כל גרמני שירים ידו בעד התיישנות פשעי הנאצים.

היו"ר ע. ארבל-אלמחולניו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שינמן, ואחריו — לחבר-הכנסת וירשובסקי.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, עדיין לא באה

מרכזי וירשבוסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, אם הבונדסטאג הגרמני לא יאריך את האפשרות לתבוע למשפט את הנאצים שטרם נתפסו וההתיישנות תחול על פשעי הנאצים הרי רק שישונה בכך מצב משפטי מסויים אלא תיווצר נורמה איומה וגוראה, ואולי כל כך נוראה כמעט כמו עצם פשעי הנאצים בחברה האנושית, שהמעשים שעשו הנאצים בתקופתם אלה מעשים שיכולים להישפח, אלה מעשים שהם חלק מהטבע האנושי ומההיסטוריה האנושית, ואם יחלוף מספר מס' פיק של שנים מאז שאירעו אותם המעשים שוב לא יראו בהם אלא איזה זכרון עבר לא נעים, זכרון עבר אולי מטריד, אבל לא משהו שהוא הרע בהתגלמותו, לא דבר שהוא מנוגד לטבע האנושי ומנוגד לתולדות האדם.

ולכן, שלוש—ארבעה ימים לפני ההצבעה ההיסטורית — והני רואה בה הצבעה היסטורית כי זה יקבע לאן החברה האנושית וגרמניה בתוכה ילכו מאותו תאריך — חובה עלינו פה בבית הזה, אנחנו שהוכינו יותר מכל עם אחר, שנפגענו יותר מכל עם אחר, להתריע בפני הגרמנים ולהזכיר להם שאם הם הולכים לעשות את המעשה הזה, אם הם יהפכו את פשע השמדת העם כפי שהם עשו אותו לחלק מספר החוקים הרגיל, סעיף פלילי שאפשר שהוא ית-ישן, הרי הם נותנים יד לירידת קרנה של האנושיות. אנחנו חייבים לזעוק את הדבר הזה, וכאשר אני אומר אנחנו, אני מתכוון לכל הבית הזה, וכולו אותם חוגים אשר מוכנים לקשור קשרים עם גרמניה, אשר מוכנים לחדש את היחסים האנושיים בין הגרמנים לבין היהודים למרות מה שקרה ואשר מוכנים לראות בשותפות של עמים למען קידמה, יעד שגם הגרמנים יכולים להיכלל בו. דווקא אנחנו שחושבים כך צריכים להזהיר את הגרמנים, את הבונדסטאג, את הממשלה הגרמנית ואת הציבור הגרמני בכללו: אל תתנו יד לדבר הזה, אל תגרמו לכך שתיוכרו לא רק כמשמיד עם אלא כמי שהופכים את העניין של השמדת עם לאירוע אנושי רגיל ומקובל שאולי צריך להוקיע אותו אבל יש לו גם גבולות סבירים שבהם אפשר לפעול.

מרכזי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):
האם אינך חושב שהגומנו ביחסים עם גרמניה?

מרכזי וירשבוסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
זה ויכוח שוודאי אינו שייך לדיון הזה, יש לכך פנים לכאן ולכאן. אבל אני הדגשתי שגם אלה החולים קיים על כך, אלה האומרים שאסור לנסות לגרמל את היחסים עם גרמניה יתר על המידה, וגם אנשים כמוני שאינם שותפים לדעה הזאת מזדעזעים מן המחשבה שהגרמנים שאנחנו חותרים לשיתוף פעולה אתם יעשו את הדבר הזה.

אדוני הישבת-ראש, כנסת נכבדה, כשאנחנו נתקלים מדי פעם במשפט שנעשה במשפטי הנאצים בגרמניה, ביוכינים של פושעים ובאופן הכיול שבו מתנהלים משפטים בגרמניה, אומרים לנו הגרמנים, לפחות מבחינה פורמאלית בצדק, זו מערכת המשפט שלנו, כך אנחנו מנהלים את המשפטים, הדבר מופקד ביד

רות העשן של השואה הנוראה, אשר כל בית אב בה נושא בתוכו את תחושת האבל וזכרון העבר, טבעי הוא שדווקא היא מתייצבת בראש מחנה התובעים והדורשים שלא להחיל את ההתיישנות על פשעי הנאצים. רק קרוב ל-40 שנה עברו מאז, ומה הן 40 שנה בזכרון של דור, בזכרונה של אומה? נכון כי אין בכוחו של חוק התיישנות להשכיח מקרבנו את השואה, היא מאורע טראגי חרות בתמצית דמם של מיליונים רבים על דפי ההיסטוריה של תולדות האי-נושיות. ואולם חוק ההתיישנות, אם אמנם חלילה יתקבל, יהווה עדות ומסמך כי לרצוח עם אין זה פשע נורא, כי להרוג ולהשמיד עמים מתוך תאוות רצח אין זה מעשה מגונה. דווקא בימים אלה כאשר מדינות העולם כולן שטופות בגל גואה של אלימות פנימית ומעשי טרור של קבוצות מטרופים וקיצוניים לסוגיהם ולצבעיהם, דווקא עכשיו חייבים לחשל ול-חזק את העו המוסרי של "לא תרצח", שגם בני גות נצטוו ומעשי טרור הם ערך עליון לא רק בתודעת העם היהודי אלא גם בתודעת בני-האדם כולם.

כנסת נכבדה, הלוואי שהסכם סאל"ט 2 שנחתם היום בווינה על-ידי שני המנהיגים של מעצמות העולם יהווה תרומה לשמירת ערכם של חיי האדם. שכן בעידן של טכנולוגיה מתפתחת בצעדי ענק, כאשר שר בלחיצת כפתור ניתן להכחיד עולם ומלואו, חשוב לחזור ולשנות את הצינוי "חיי בהם". בקבלת חוק ההתיישנות יהא משום תרומה. שלילית מאוד למסגרת הכללית של הוקרת חיי האדם.

גברתי הישבת-ראש, קול דמי אחינו ואחיותינו זועק מן האדמה ותובע חשבון; הוא קורא לא לטש-טש ולא לסלוח אלא להביא את הפושעים על ענשם. הטענה של שר המשפטים הגרמני בראיון שהוענק על-ידיו לעתון הגרמני "דר שפיגל" כי אין אפ-שרות לגלות פושעים נאצים בטעות יסודה. המציאות הוכיחה שבשנים 1969 עד 1978 נמצאו עוד 11 אלף מקרים של פושעים נאצים. לכן מניין הבטחון המופרז שלא יצוצו עוד רבבות של פושעים נאצים לאחר החלת חוק ההתיישנות? אל תאזן הדרך לעם הגרמני לש-כוח את מעשי העבר, אותו אות קין. אם יש רגשי חרטה מצד העם הגרמני על הפשע הגדול הרי צרי-כים הם להתבסס על עשיית צדק והענשת הפושעים. בזה, במידת מה, ייבחן העם הגרמני: אם ישא בנטל הכבד של תו הפשע עד שילשים וריבעים, ואולי עד אין דור.

גברתי הישבת-ראש, ממשלת ישראל אל תשקוט ואל תנוח מלהשפיע על חברי הבונדסטאג הגרמני לדחות לתקופה נוספת ארוכה את החלת חוק ההתיישנות. בשם מיליוני הקרבנות שדמם נשפך כמים, ובתוכם כל משפחתי, של עשרות עשרות נפשות שאף לא אחת מהן ניצלה, אני פונה לבונדסטאג הגרמני בתביעה למנוע את קבלת חוק ההתיישנות. ובבית רם זה נכריז קבל עם ועולם: זכור את אשר עשה לך עמלק, לא תשכח.

היז"ר ש. ארבלילמזולינו:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת וירשבוסקי, ואחריו — לחבר-הכנסת נוף.

טירוף מקרי, לא כאיזה שהוא מעשה חד פעמי אלא כדבר שנעשה במשך שנים, ברדיפה מבית לבית, מרחוב לרחוב, ארץ אחרי ארץ, בחיפוש אחרי ה"סבתא והסב, בחיפוש במרתפים ובעליות אחר ילדים ומבוגרים כדי למצוא את היהודי, לרצוח את היהודי די; ולא רק את היהודי אלא גם את הצועני, גם עמים אחרים. וגם כיום יש מי שמנסה, כשיטה, לא להתחרט, לא למצוא את הרע שבדבר אלא לנסות להעלים, להשכיח או אפילו להטיף להמשך. אנו עדים לכך שבגרמניה הזאת יש היום נשיא שהוא חבר פעיל לשעבר — או לא לשעבר, אינני יודע — באירי גוו נאצי, ולא כמקרה, לא כמישהו שאחרי בחירתו נתגלה קלונו בעבר אלא כמישהו שנושא השתייכותו לאירגון נאצי היה נושא בדיון לפני בחירתו ואף על-פיכך נבחר.

אם יש לשואה לקח מרכזי הרי הוא שעלינו — ועל העמים הקטנים האחרים — לפעול שלא תהיה עוד. לא עוד שואה. ולכך שתי פנים: מצד אחד עלינו לדעת להילחם ולהיות נכונים למלחמה, לא לסמוך על המצפון האנושי הבלתי קיים, ומאידך גיסא לא לשכוח ולא לאפשר להשכיח. מי שמאפשר הת-יישנות סולל דרך ומאפשר שואה נוספת לעם היהודי או לעם אחר. מי שיצביע בעד ההתיישנות יצביע בעד סיוע לרצח. אנחנו לא מדברים על נקמה בשל העבר, אנחנו מדברים במונחים קונקרטיים מאוד לה"יום ולמחר. מי שיצביע בבונדסטאג בעד ההתיישנות יקבע כי גרמניה של שנת 1979 אינה מתענתת מגר-מניה של שנות 1933 עד 1945.

אני לא הייתי בשואה אבל הייתי חלק מאותו דור שעבר לאחר המלחמה את ההתחבטות הקשה איך להתייחס אל גרמניה, אל הגרמנים, האם לראות בגר-מנים כולם פושעים או לא לראות בכולם פושעים, איך להגיב, איך לנהוג וכיצד לעבור מן השליה הטוטאלית של כל הגרמנים אל ההידברות עם חלק מהם, עם הצעירים שבהם, ואחר כך אל חלקים יותר גדולים, אל תחילתה של נורמאליזציה. אבל אם בשבוע הקרוב יחליט בית הנבחרים של גרמניה הנר-כחית להתנער מן השינוי ולהמשיך לקיים למעשה את הקשר עם הגרמניה החדשה, תעמוד מחדש בכל חומרתה שאלת הקשר בין מדינת עם הקרבנות לבין מדינת עם הרוצחים. לדידנו זהו נושא היורד לשרש הקיום, ונוכח חשיפה חדשה כזאת צריך יהיה לשוב ולשקול מחדש אם יש מקום לישיבתו של שגריר ישראלי בגרמניה. בוודאי שצריך יהיה לשוב ולשקול — כל אחד מאתנו באופן אישי וכולנו כחברה — אם יש מקום להמשך הסיועים הישראליים בגרמניה ואם אין מקום להפחית את קשרינו עם גרמניה ולא לשוב, לא כמדינה ולא כיחידים, לביקורים אינטנסי-ביים, לקשרים אינטנסיביים, לאגודות משותפות; להפ-חית את הקשר בין עם הקרבנות לבין העם שחווה אל המרצחים שיצאו ממנו.

היו"ר פ. שנינמן:

רשות הדיבור לחבריהכנסת טובי, ואחריו — לחבר-הכנסת גרוס.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ב"ח בנובמבר

מערכת המשפט והתביעה הכללית ואנחנו לא יכולים לחרוג מעבר לזה. קשה לי לעכל את הדבר הזה. אבל נניח לזה רגע אחד. אולם בעניין ההתיישנות הרי התייחן השדוף הזה גם הוא לא עומד להם. כי כאן האחריות של חברי הפארלאמנט הגרמנים, הרואים את עצמם כצדק כנציגות דמוקרטית של עם, חייבת להביא לכך שהעם והנציגות שלו ימ-שיכו לראות בפשע השמדת עם כפי שנעשה על-ידי הנאצים דבר חריג שאין לסלוח לו ואין לשכוח אותו ואין להכניס אותו לספר החוקים יחד עם יתר הפש-עים. וכאן כאשר המשפט נגמר ובית-המשפט, מחוסר ראיות, מוכה מישהו, אנחנו יכולים לספוק כפיים בעצבות. אבל כאשר ייסגר הספר ושוב אי אפשר יהיה להעמיד פושעים נאצים לדין בגלל ההתיישנות והם יוכלו להופיע בחברה האנושית בראש מורם ולהמשיך את חייהם, על הפשע הזה אי אפשר יהיה לסלוח לא על-ידי תירוצים פורמאליים ולא על-ידי הסבר אחר כלשהו.

לכן חשוב שאנחנו בבית הזה נגיד פעם נוספת, כפי שאמרנו לפני חודשים מספר, שלא נשלים עם הדבר הזה ונראה בו, אם אכן תיכנס ההתיישנות לתקפה, חיץ עמוק בינינו ובין העם הגרמני, שכן שהוא עמוק יותר וקשה יותר מדברים אחרים שני-עשו ומנסים לתקן אותם כי אם את זה לא יעשו כאילו לא עשו די לתקון דברים אחרים שנעשו. אנחנו חייבים להגיד זאת פעם נוספת, יותר מכל העמים האחרים, כי אם אנחנו לא נגיד זאת ימצאו צידוק הגרמנים עצמם ואולי גם עמים אחרים לא לומר דברים אלה. אני קורא כעת פירסומים בגרמניה שמצד אחד יש התעוררות של הנאצים ומצד שני אומרים אירגונים גרמניים אחרים — שכל הכבוד להם — שפשע נתעב זה הוא דבר חריג בתולדות הארצות. גם אנו חייבים להגיד זאת ביתר שאת, ביתר כאב, ביתר הדגשה, ואלה שעשו זאת או אבו-תייהם חייבים לתקן דברים אלה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שא-נחנו צריכים לקוות לא רק למען עמנו אלא למען כל החברה האנושית שתעמוד התבונה לעם הגר-מני, באמצעות הבינדסטאג שלו, לעשות את המעשה הזה ולבטל את חוק ההתיישנות כי אם לא יעשו כן תהיה חתרה האנושית קרובה יותר לג'וינגל ול-אבדון ממה שהיתה שנים רבות ואנחנו מקווים שלא נגיע לידי כך.

היו"ר פ. שנינמן:

רשות הדיבור לחבריהכנסת נוף, ואחריו — לחבר-הכנסת טובי.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש סיבות מספר העומדות מאחורי הפילוסופיה של ההתיישנות. האחת מהן היא בוודאי בכך שמנחים כי גם בפורשע יש איוה חרטה ויש בו ידיעה של ממות הפשע. זה אחד ההבדלים שבין פשע רגיל, רצח רגיל — אם אפשר לומר כך — מקרי, אינדיבידואלי, ובין רצח עם שנעשה באופן שיטתי, מדויק, לא כאיוה שהוא

דיסלדורף את ארבעת חברי ה.ס.ס. שהואשמו בהשגת תפוזת ברצח המוני במחנה ההשמדה מיידאנק.

הופעותיהם של אירגונים נאציים בערי ארצות הברית והמצעד המפורסם של האירגון הנאצי בשיי קאגו בשנה שעברה ברשות השלטונות זיעזעו את דעת הקהל האנטי פאשיסטית בעולם כולו. ועם הניי און נאציס שקם לתחיה בגרמניה המערבית, בארצות הברית, בכמה ארצות מערב אירופיות, מופיעה התמונה של סילוף ההיסטוריה, מופיע הנסיון השחצני לטהר את משטרו של היטלר, כשמסע טיהור זה מלווה במסע אנטי קומוניסטי ואנטי סובייטי, במסע המכוון להשגת כיח את תפקידה ההיסטורי של ברית המועצות במיגור הנאציסם ולסלק את אפיה של המלחמה האנטי היטלרית. וכל זה בחיפוי על עלייתם מחדש של הכוחות הניאו-נאציים הפאשיסטיים בדמות המשטרים הפאשיסטיים טיים בצ'ילה, בניקאראגואה והמשטרים הגזעניים בדרום אפריקה וברודניה. לכן התנגדות לחוק ההתיישנות והקריאה להשארת חובת השפיטה והענישה של הפושע עם הנאצים הן עניין של מאבק אקטואלי נגד התחידות הנאציסם, נגד תופעות של גזענות ואנטישמיות ופאשיסם בכל מקום שבו הוא מרים ראש.

חברי הכנסת, לא מקרי הוא היחס השונה הקיים בברית המועצות וביחיד הארצות הסוציאליסטיות כלפי פשעי הנאצים, כאשר השלטונות שם רואים כחובה קבועה לחפש ולתפוס ולהעמיד למשפט פושעים נאציים, פושעים שהשתתפו ברצח עם בתקופת מלחמת העולם השנייה. שם רואים בזה לא רק עניין של עשיית צדק והענשת פושעים אכזריים אלא גם עניין של שמירת ערנותה של האנושות כולה לבל תתחדש סכנת החיה הנאצית המנסה להרים ראש. יש להעריך, למשל, את הזוממה של התובע הכללי ברפובליקה הגרמנית הדמוקרטית, מר יווף שטרייט, שבשלחה אל יושב ראש המכון לדוקומנטאציה בתיפה, מר טוביה פרידמן, הקוראת לנציגי המכון לבקר במזרח גרמניה כדי להחליף חומר על נושא הארכת תקפו של חוק ענישת הפושעים הנאציים. יש גם לציין שבחודש מאוס שעבר הציע המזכיר הראשון של שגרירות פולין בארצות הברית לפעילי המכון לדוקומנטאציה לבקר בפריז לין כדי לקבל עותקים של עדויות נגד מאות פושעים נאציים. כזה הוא יחסן של המדינות הסוציאליסטיות לנושא פשעי הנאצים ויש לזכור את העובדות האלה.

בסיום, כשאנו עומדים כמה ימים לפני ההצבעה על החלת חוק ההתיישנות על פשעי הנאצים בבונדסטאג של גרמניה הפדרלית, חשוב כי תישמע קריאתה של הכנסת נגד החוק הזה. ואנו, יחד עם כל חלקי הבית, עם כל הכנסת, מעלים את קריאתנו לבונדסטאג הגרמני: אל תפעילו את חוק ההתיישנות על פשעי הנאצים. את הפושעים נגד האנושות יש להעמיד תמיד לדין כדי שלא תהיה תקומה ותחיה של הפאשיסם והנאציסם, האויבים המושבעים של האנושות.

דיו"ר פ. שיינמן:

רשות הייבור לחברי הכנסת גרוס, ואחריו — לחברי הכנסת אבנרי.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
אדוני היושבי ראש, כנסת גכבדה, קרבנות מלחמת

1978 הגישה סיעתנו יחד עם סיעות אחרות הצעה דחופה לסדר יומה של הכנסת באותו נושא שאנו דנים בו היום והוא: מניעת התיישנות לגבי פשעי הנאצים. חברי הכנסת מאיר וילנר, חבר סיעתנו, הוסיף פיע בדין שהתקיים ב-20 בנובמבר והתריע על הסכנה התמורה של קבלת חוק ההתיישנות על פשעי הנאצים בבונדסטאג הגרמני. בגמר הדיון בנושא זה קיבלה הכנסת סיכום שהיו בו שלוש החלטות: 1. אינו לטפל בפשעים איומים אלה בדרך השיגרה ואין להחיל עליהם את ההתיישנות; 2. יש לגלות את הפושע עם הנאצים ולהעמידם לדין; 3. הכנסת תובעת מה ממשלה להתמיד בפעילותה להענשתם של הפושעים הנאצים.

עברה מאז חצי שנה והנה עומד בית הנבחרים של גרמניה הפדרלית להכריע בימים אלה בשאלת ההתיישנות של פשעי הנאצים. הנטייה לקבלת חוק זה מעוררת התנגדות רחבה של חלקים גדולים, גם בציבור הגרמני עצמו וגם ברחבי העולם כולו, הרי-אם בכך חטא מכופל. החטא הראשון הוא שאחרי 34 שנים עדיין מתהלכים חפשי עשרות אלפי פושעים נאצים — ויש האומדים אותם ב-150 אלף — שביצעו עבירות נגד האנושות ועדיין לא הובאו לדין. החטא השני הוא שעומדים לקבל בגרמניה הפדרלית המערבית, המקום שבו מתרכזים פושעים אלה, חוק אשר יסלח להם על פשעיהם.

חברי הכנסת, על כן חשוב שיעלה שוב קולה של הכנסת נגד החלת ההתיישנות על פשעי הנאציים. ותמדובר הוא לא במחילה על פושעים קלים נגד בודדים אלא בהחלת התיישנות על עבירה של רצח המוני, על ג'יבוסיד.

חברי הכנסת, המאבק הצודק נגד חוק ההתיישנות הוא אמנם עניין של צדק היסטורי וכיבוד זכרם של מיליוני הקרבתות, ובנייהם מיליוני היהודים שנרצחו. זה גם עניין של הענשת הפושעים הנפשעים ביותר שפשעו נגד האנושות, פושעים שלא ידעה האנושות כמותם. אבל לא פחות מכל זה בחשיבותה היא ההכרה שהמאבק לשפוט ולהעניש פושעים אלה הוא מאבק נגד החייאת הנאציסם העומד בשער, נגד הסכנות החדשות המופיעות כיום נוכח חידוש הפעילות של הפושעים הנאצים, של כוחות חדשים המשתוללים בגרמניה המערבית, בארצות הברית ובמקומות אחרים.

האם לא אות וזעק לסכנת התחיה הנאצית בגרמניה המערבית היא בחירתו של קארל קרסטנס, חבר לשעבר של אירגון נאצי, למשרת נשיא גרמניה המערבית? האם אין בבחירה זו סימן של תחיית הניאזי נאציסם בגרמניה המערבית? בעתון "די צייט" הגרמני הופיע, כפי שחורגם ב"הארץ" ב-6 באפריל שנה זו, מאמר שכותרתו: "ילדי הנאצים". מאמר זה כולל תיאור מזעזע על פעילותן של חברות הצעירים הניאזי נאציים בגרמניה המערבית המזכירים את מיטב המסורת של ימי התחלת תנועתו של היטלר. מהסימנים המדאיגים בגרמניה המערבית של היום, יחד עם הדרישה שהרחבה הזאת של החלת ההתיישנות על פשעי הנאצים, היה היחסי שיכנה בית-המשפט הגרמני ב-

ישראל. השאיפה שלהם היתה להשמד את כל יהדות אירופה אבל ה' השאיר לפליטה חלק קטן מאוד מיהדות אירופה וכל אחד יוכל לספר איך שהוא ניצל בדרך נס. כל נשכה גם אנחנו את לקח השואה. גר-מניה היתה המדינה המתורבת ביותר באירופה, המת-קדמת ביותר בטכניקה, בדייקנות ובנימוסים. והנה שם צמחה וקמה החיה הנאצית שהשמדה באכזריות מר-ועת מיליוני בני-אדם וביניהם יותר ממיליון ילדים. דבר זה צריך לשמש לנו אותרה להתרחק מתרבות עמים ולא להאמין לתרבות זרה. אל נאמין בתרבות זרה.

אנו שרידי השואה תובעים מממשלת גרמניה לבל תחיל את חוק התיישנות על פשעי הנאצים ותעמיד לדין את אלה שמסחובבים עדיין חפשי. ממשלת יש-ראל חייבת לפעול נמרצות בכל העולם כולו כדי למנוע את קבלת חוק התיישנות הזה.

הד"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו — לחבר-הכנסת פלאטרושוו, עוד אחריו — לחבר-הכנסת כהנא, ועוד אחריו — לחברת-הכנסת אלוני.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני יכול להת-אפק מלומר שכאשר אני עומד על הבמה הזאת נשקף מראה עגום מאין כמוהו לעיני. גם כאשר דנה הכ-נסת בנושא זה, כאשר נקראת הכנסת לשלם חוב כבוד למיליוני קרובים ויקרים, דם מדמנו, בשר מבשרנו, גם אז אין היא מסוגלת להתעטף באי-טלה של הדר, והאולם ריק והמושבים ריקים וכיסאות חברי הממשלה ריקים כולם. איך נדרוש מהבונדסטאג הגרמני להתרומם לגובה המצווה אם הכנסת של יש-ראל עצמה איננה מסוגלת לכך?

אדוני היושב-ראש, כאשר התמוטט הרייך השלישי בים של דם ובסערה של להבות נתגלה פשע היסט-טורי בעל ממדים כה מפלצתיים, עד כי היה צורך להמציא מושג חדש כדי להגדירו: גנוסייד, השמדת עם.

בבית הזה, בית הנבחרים של מדינת ישראל, יושבים עשרות עדי ראייה לכל שלביו של הפשע הזה: החל בימי בראשית בתוככי גרמניה כאשר צעדו הגדודים התומים אל השלטון, וכלה בימי האח-רית כאשר היתמר העשן מארובות אושביץ. אני מנחה עם הראשונים. בן תשע הייתי כאשר הגיע אדולף היטלר לשלטון. חצי שנה הייתי תחת שלטון הנא-צים עד שהורי הציוניים הביאוני ארצה ובכך הצילו את חיי. לא ראיתי את הזוועות אך ראיתי כמו עיני כיצד עם שלם, עם תרבותי ונורמאלי כביכול, נאחו בהדרגה בטירוף של "אמוק" לאומי. זוכר אני את המוני פלוגות הסער מציפים את רחובות גרמניה. זוכר אני את הפעם הראשונה שבה נכנס המורה ל-כיתה והרים את זרועו בברכת "הייל היטלר". זוכר אני את שירי הזוועה: "כאשר דם יהודי יתז מן הסכין, הכול יהיה יותר טוב", Wenn Judenblut vom Messer spritzt, dann geht's nochmal so gut באוני שמעתי, בעיני ראיתי.

ההשמד שעליה הכריז היטלר, שחיק טמא, ועוזרו הנאצים עדיין מתהלכים בינינו; עדיין יש אנשים שהם קרבנות חיים. הם מסחובבים כאשר על ידיהם מקועקע המספר של הקרבן. לא לאנשים נחשבו, כו-לם היו נידונים למוות, גם אלה שבנס נשארו בחיים היו למעשה נידונים למוות בטוח. רק רצו לסחוט מהם את לשד דמם. יום יום נשלחו מוולמנים לאוש-ביץ, לבירקנאו ולמחנות ההשמדה האחרים. יום יום נשלחו לשלחות גדולות. כל מי שלא היה יכול לצי-בוד נשלח למחנות ההשמדה. אבל אלה שחיים בעי-נינו חיים חיי בלהות. הם מבלים לילות בנדודי שינה. הקרבנות חיים והם תובעים להעמיד לדין את הרוצחים המסחובבים בגרמניה ובעולם כולו בחפשיות, את אלה שלא באו עדיין על עונשם.

חברי הכנסת, מסחובבים בינינו אנשים שחיהם אינם חיים. אנשים גלמודים, מיואשים, אומללים. כש-הם הולכים לישון הם חושבים על יקריהם, על יל-דיהם. יש כאלה ששיכלו חמישה, שישה ואפילו שמונה ילדים. האם אפשר לשכוח אותם? הם הולכים לישון וחושבים על אבא ואמא, על אזוים ואחיות, על ילדים שנרצחו במיתות משונות, שנקברו חיים או שנח-נקו בתאי הגאזים באושביץ ובמחנות השמדה אח-רים. הם, כולם, הקרבנות הללו, תובעים להביא למשפט את הרוצחים הללו.

חברי הכנסת, הקרבנות חיים ודורשים משפט. האם יכול מישהו לוותר על משפט, לדבר על חוק התייש-נות כשהקרבנות תובעים להעניש את הפושעים? הזמן אינו יכול לכפר כי הקרבנות חיים, וחיים חיי בלהות.

אין דומה בהיסטוריה האנושית למעשי הפשע וה-אכזריות שביצעו הנאצים. ממרחק של אלפי קילו-מטר הובלו אנשים, נשים וטף למחנות ההשמדה ול-כבשני אושביץ, מיידאנק ובירקנאו. דלה השפה הא-נושית מלתאר את גודל הטראגדיה שעוללו הנאצים לעם ישראל.

חברי הכנסת, אנחנו בעצמנו עדיין לא הספקנו להתבונן בגודל האסון שפקד את עמנו, עדיין לא קם המקונן שיקונן את החורבן הנורא ואת השואה שפקדו אותנו. אלפי קהילות קודש נעקרו ונעלמו לצמיתות.

חברי הכנסת, האם הכסף שמשלמת גרמניה לקר-נות יכפר על פשעי הנאצים? כל הכסף שמשלמת גרמניה של היום איננו יכול לכפר על רציחת ילד אחד. כסף איננו מכפר, יש בו רק החזרת הגזילה של הרכוש שנגזל מיהדות אירופה.

עצם ההצעה של חוק התיישנות כפי שמציעים בבונדסטאג הגרמני היא כחם על העם הגרמני של היום, שהרי בהצעה זו הם רוצים לחפות על רוצחים ופושעים, ואין פלא שיש כבר היום, לאחר שמר-גישים שמתייחסים בסלחנות לפשעי הנאצים, ניצוצות של הנאציסם. אנו קוראים לבונדסטאג לא להחיל את חוק התיישנות על הנאציסם כי בכך הם מעודדים תחיית הנאציסם, וכבר מורגשים בגרמניה הניצנים הראשונים של תופעה זו.

חברי הכנסת, הנאצים תיסננו פתרון סופי לעם

את השואה כאסון כטראגדיה, כאילו היה זה אסון טבע ולא מעשה בני-אדם; השנייה שראתה בשואה ובפשעי הנאצים פשע ככל הפשעים או חלק מאותם הפוגרומים שעשו ביהודים בהיסטוריה הארוכה שלנו בגולה. לחיזה השנייה חוזרים מדי פעם, פעם בצורה פילוסופית ופעם בצורה משפטית.

חברי הכנסת, החלטת הבודסטאג שצריכה ליפול בעוד יומיים היא למעשה מבחנה של גרמניה עצמה. למען האמת מעולם לא הרגשתי הרגשה מיסיונרית לגבי העם הגרמני. מעולם לא חשבתי שזה מתפי- קידי לחנך את העם הגרמני מחדש. ידעתי שאם מישהו יכול לתקן את מקומו של העם הגרמני בהיסטוריה הרי זה העם הגרמני עצמו. אני יודעת שהיו מש- לחות מישראל. אני יודעת שמורים מישראל נסעו לחנך את העם הגרמני מחדש. תמיד היה הדבר לא לפי טעמי. ההחלטה שצריכה ליפול עכשיו בבודס- טאג, ההחלטה שלא להפעיל את חוק ההתיישנות, אפילו אם תתקבל עכשיו, עצם העובדה שהיה חוק התיישנות והיה צורך לבטל עכשיו את הגזירה מצ- ביעה על בניין נפשי-מוסרי שלם שבנו בגרמניה ועל העולם שקיבל זאת וכבר ראה בגרמניה של היום את הגרמניה האחרת.

הייתי בגרמניה בפעם הראשונה והיחידה לפני זמן רב. צפיתי בסרטים ובדיונים ארוכים וממזים בטלוויזיה על "ליל הבדולח". לעומת זאת באותו פרק זמן שהייתי שם היה ויכוח אם להסריט את הסרט "שואה" והוחלט שלא להסריטו כולו אלא רק קטעים ממנו. מאוחר יותר הוקרן הסרט במלואו. הצורך שרו- אים הגרמנים להעלות ולפרסם את "ליל הבדולח" ולתדרך את העם ואת התלמידים בנושא "ליל הבדולח" דווקא ראיתי בו נסיון של הסחת דעת, כי מה היה "ליל הבדולח" לעומת ההשמדה, לעומת הפתרון הסו- פ? ההדגשה ששמו על "ליל הבדולח", מה היא או- מרת? — הנה אנחנו הגרמנים עשינו פוגרום כמו כל הגויים, ופוגרומים היו גם מצד עמים אחרים, ואנחנו עשינו מה שעשו כולם, עשינו פוגרומים. עם הפוגרום הזה של "ליל הבדולח" אפשר לחיות, כמו שאומרים, "סאלאן פיאיקי", והפשע שלנו הוא במס- גרת הפשעים "המקובלים" בהיסטוריה האנושית.

אָדוּנִי הַיּוֹשֶׁב־רֵאשׁ, חברי הכנסת, מי שאיננו מבין את ההבדל התהומי בין הפשע הזה לבין פשעים אחרים, בין הרצח הזה לבין פשעי רצח אחרים, לא הבין בהיסטוריה של המאה ה־20 ולא כלום. מי ש אינו מבין את הייחודיות היהודית בשואה ואת היי- חודיות של הפתרון הסופי של אותו פשע שאין לו ממדים ושאי אפשר לתחום לו תחומים נוטל מעניין השואה את הממד האינדיבידואלי. ממקודה זו ועד שלי- לת עצם קיומה של השואה עצמה ומחיקת האשמה רק כפסע. כשימות רגש האשמה בגלל השואה ימות המוסר במאה ה־20, ולא בכדי חוזרים במחקרים וב- פירוסימים לאותה תיוה שכל הסיפור של השמדת שישה מיליונים הוא תרמית יהודית.

הפעלת חוק ההתיישנות כמוה כהפעלת מחק על הזכרון. לפני שהקרינו את הסרט על השואה היה ויכוח גדול מאוד בגרמניה אבל אהרי שראו אותו מעל המסך הקטן היו סקרים בקרב האוכלוסייה. מה

מיליונים נתנו את חייהם כדי להפיל משטר פוש- עני זה, בני עשרות לאומים ובני עמנו ביניהם. נז- כור את כולם, ונזכור גם את בני העם הגרמני עצמו, מעטים אך טהורים, שמסרו את חייהם ומתו בעינינו גוראים במלחמת המחתרת נגד המשטר הפושע שפעל בשם עמם. אך מעל לכל נזכור את מיליוני בני עמנו שנספו בתנאים גוראים, בודדים וחסרי ישע, מנותקים מן העולם כולו, בלי תוחלת, בלי תקווה, קרבנות של מכונת רצח שטנית, ממלכתית, טכנו- לוגית, רשמית, שלא היה כדוגמתה בתולדות האנו- שות כולה. היא שייחדה את המשטר הנאצי מכל משטר אחר שקדם לו ובגלל ייחוד איום זה אסור להחיל על אנשיה חוקים רגילים.

אָדוּנִי הַיּוֹשֶׁב־רֵאשׁ, הפאשיסם לא מת ביום ש- הוכרע הרייך השלישי. משטרים פאשיסטיים, נפ- שעים ונתעבים שולטים גם כיום במדינות רבות. בדרום אפריקה שולט המשטר המבוסס כולו על תורת הגזע שהיתה עמוד התווך של המשטר הנאצי. בארגנ- טינה, בצ'ילה, באורוגוואי, בניקאראגואה ובמדינות אחרות שולטים משטרים הידועים לשמצה, שרבים מן הסממנים של הפאשיסם דבוקו בהם. גם בעמים רבים אחרים פועל החידק של המגפה הפאשיסטית. ייתכן, אָדוּנִי הַיּוֹשֶׁב־רֵאשׁ, שאין אף לא עם אחד בעולם שחידק זה איננו פועל בגופו, וכולנו מצווים לעמוד יום על המשמר כדי למגר ולהחיש חידק זה.

עלינו, המדינה שרוב אזרחיה הם בני העם הי- יהודי, מוטלת חובה מיוחדת: לזעוק נגד כל נסיון להשכיח את פשעי הנאצים, לגמד את עצמת הווועה ולהחיל עליה חוקים של התיישנות ושכחה; להחרים ולגנות כל מדינה, כל משטר, כל אידיאולוגיה, כל מפלגה, כל גוף בעולם שסימני היחיר המבעיתים של הפאשיסם נרחים על מצחם. לתת בעצמנו דוגמה לעולם כולו בקיום משטר הדוחה כל רעיון של-התי- נשאות לאומית וזילזול בזכויותיהם של עמים אחרים לחירות ולכבוד אנושי, כל אידיאולוגיה של עם אדו- נים הנכאי לרשת את אדמתם של מי שמוגדרים כחת אדם. בכוח החלטתנו זו ובכוח הזכות המוסרית הזאת נתבע מהעולם כולו ומהעם הגרמני בפרט: אל סלי- חתה ואל מחילה למנהיגים ולקלגסים של משטר הפשע, אל התיישנות לפשעיהם, אל שכחה לקרבנותיהם.

ולעם הגרמני של היום, זה שחזר לשפיות הדעת, ולנוער הגרמני של היום שרבים מבניו משתתפים במאמר העולמי למען צדק ויושר וחיים טובים יותר נאמר אצלנו כאן, בכנסת ישראל: זיכרו את המפ- לצת שקמה במולדתכם. עקבות זוועותיה עדיין ניכרים בארצכם על כל צעד ושעל. הפגינו את העובדה שיש גרמניה אחרת ודור גרמני אחר על-ידי המ- עשה האחד שיש לו משמעות: ביטול חוק ההתי- יישנות על הפשע של השמדת עם.

הַיּוֹרֵר פ. שַׁינְמַן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן, אחרונת המש- תפתים בדיון זה.

חַיִּיקָה גְרוֹסְמָן (המערך):

אָדוּנִי הַיּוֹשֶׁב־רֵאשׁ, כנסת נכבדה, אחרי השואה עמדתו בוויכוח עם שתי תיות: הראשונה שפירשה

חוברת ל"ב, ישיבה רל"ה
— חוק התיישנות פשעי הנאצים (דיון) —

מניה אי אפשר היה למצוא איש שיהיה ראוי להיות הנשיא ושאינו בו רבב נאצי? האם זה לא מוכיח על חוסר רגישות לנושא זה?

אינני מתחננת בפניהם, אני מזהירה.

היו"ר ש. ארבליאלמזולינו :

חברי הכנסת, אמנם היושב-ראש הודיע שחברתי הכנסת גרוסמן היא האחרונה בדיון בנושא זה אבל חברי הכנסת משה שמיר ששמו הוקרא והוא לא היה באולם נעדר בשל סיבות מוצדקות ואני נותנת לו את רשות הדיבור לדקות אחדות.

משה שמיר :

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ודאי מקרה לא מתוכנן הוא שאני מדבר אחרי חברת-הכנסת חייקה גרוסמן אבל ממנה למדתי כמעט כל מה שאני יודע, חש ומרגיש לגבי השואה והגבורה.

נדמה לי שראוי שנאמר כמה דברים כלפי עצמנו, דווקא בדיון הזה. הכנסת הזאת והמדינה הזאת עדיין מופקדות על הצלת העם היהודי. עשרות שנים אחרי השואה עדיין עומדת על סדר-יומנו הצלת העם היהודי בגלויותיו ובארצו. על כן חייבים לנו לומר כמה דברים כלפי עצמנו.

כנסת נכבדה, מדינת ישראל אשמה אשמה גדולה וכבדה בהשכחה פשעי גרמניה הנאצית בימי השואה. אם אנו מתעוררים עתה נגד החלת חוק ההתיישנות על פשע השמדת עם מוטב שנפשפש במעשינו. ארבע שנים אחרי קום המדינה, שבע שנים אחרי השואה, הצטרפה מדינת ישראל למסע ההשכחה והטישטוש והמחילה על פשעי הנאצים. האופן שבו קיבלנו את השילומים מגרמניה היתה לו משמעות אחת — אכזרית, אולי צינית-עובדתית — מחיקת הפשעים תמורת בצע כסף. כנסת ישראל וממשלת ישראל נמנעו או מלבקש דרך שבה הצואת נכסי היהודים מידי השוידים דים הנאצים לא היתה נכונה בהחלט ההתפיסות עמם. באותו יום שבו הוכיחה מדינת ישראל למעשה כי כסף חשוב לה יותר מעקרונות התחילו להתגלגל שני תהליכים שלא נעצרו עד עתה: האחד, השחתת החברה הישראלית; האחר, השכחה השואה היהודית, התיישנותה תוך החזרת גרמניה למשפחת עמית-התרבות.

אני רוצה לקרוא שני קטעים: האחד משל חברי הכנסת או יעקב חזן; והאחר משל חברי הכנסת או מנחם בגין. ב"ד בינואר 1952, בדיון בכנסת על השינויים, אמר יעקב חזן: "ב"ב-5 בנובמבר התקיים כאן הוויכוח הגורלי על מדיניות החוץ. משמעות הצעת הממשלה וכן ההחלטה שנתקבלה על-ידי הרוב בכנסת היתה ויתור על עצמאותנו המדינית". הוא התכוון לנושא יחסינו עם ארצות-הברית ובריטניה. "והיום", המשיך יעקב חזן, "מתקיים המשך חמור שבעתים. היום מציעה לנו הממשלה ויתור על עצמאותנו הרוחנית, מכירת הנפש לאחר שנמכר הגוף".

הרבה יותר סוער ושוצף היה חברי הכנסת דאן מנחם בגין, שאמר: "המשא-ומתן עם גרמניה על השילומים הוא תועבת התועבות בישראל ולא היתה כמות מאז היותנו לגוי". אל הציבור הוא פנה: "לכו,

היו התגובות? — תדהמה, השתאות, השתוממות, פלי-אה, מה, אם כן, עושים שם בבתי-הספר? אני יודעת שגרמניה של היום איננה גרמניה של היטלר אבל הפעלת חוק ההתיישנות תהיה בבחינת הוכחה שגרמניה עדיין איננה אחרת. זה המבחן. לא עליפי דיי-בורים יפים ייקבע המבחן. לא בגלל זה שאנחנו נקמנים אנו תובעים את ביטול חוק ההתיישנות. אין מזור לגרמניה אלא עלי-ידי הזכרון ועל-ידי הענשת הפושעים הנאצים. גרמניה תחזור אל פי התהום אם לא תבטל את חוק ההתיישנות.

רבותי, הבה נתאר מקרה שאיננו דמיוני כלל ועיי-קרי. נניח שתופסים את מנגלה — ואינני צריכה להסביר לבית הזה מי הוא מנגלה — אי אפשר יהיה להעמידו לדיון אם יופעל חוק ההתיישנות.

קדמו לחוק ההתיישנות משפטי סחבת, התחמקות, התחסדות, ולדוגמה, אותו משפט מיידאנק. חברי הכנסת, נשלחתי מווארשה ללובלין כאשר החלה שם ההשמדה כדי לראות מה מתרחש שם. ההשמדה התבצעה במיידאנק. הלכתי סביב סביב מבלי לדעת למעשה דבר רק זאת שזוהו מחנה השמדה, אבל איך משמידים? מה קורה בתאי הגאזים? לא ידעתי עדיין. כדי להוכיח את חפותם של פושעי מיידאנק ניסו הסניגורים הגרמנים הממלחים להכשיל את העדים. רק אחוז אחד מאלה שהיו ממונים על אותו מחנה הועמדו לדיון, כיצד מכשילים עדים? — איזו התעללות מוסרית ונפשית! אחרי הפתרון הסופי צריך להביא דיני ראיות כי אותן ערימות של שערות או ערימות של נעלי ילדים או ערימות של קביות שרואים במוזיאון של אושביץ אין בהן כדי להוכיח את הפשע. מטרתו של הפתרון הסופי היתה לא להשאיר יהודים לעדות.

חברי הבית, לפעמים אני מחליטה שמוטב לשחוק כי המלים נשחקות, כי זה נראה כרגישות אישית כביכול של אלה שעברו את השואה. אנחנו נהפכים לטרדגים, למזורים. סך הכול אני מסנה השכם והערב להביא את עמדותי בנושא זה לראצינאליזאציה עיי-לאית. אי העמדתם של הפושעים הנאצים לדיון זה נגד הראציון, נגד כל הגיון אנושי.

אני יודעת שכל הנושא הזה הוא קשה, מטריד, גם איננו נוח ומפריע את השלוה. בסופו של דבר הוא מביא לתערובת של רגשי אשמה ורצון לא לדעת זה הולך יחד. אנחנו איננו מתחננים בפני הגרמנים. אנחנו יכולים רק לומר להם שלא יהיו ראויים ליחסים תקינים עם מדינת ישראל שקמה אחרי השואה כפתרון לבעיה היהודית. אנחנו מזהירים את הגרמנים שההתיישנות יכולה להתפרש רק כרצון לשכוח, בהחלט לא מתוך אמונה שהנה הפושעים החחרטו על מעשיהם.

חברי הכנסת, הייתי בגרמניה כדי לבקר גרמני אחד שחברתי; בתום המלחמה, כאשר הצבא הגרמני נסוג, באתי אליו מטעם הבריגאדה הפארטיזאנית לה-ציע לו שישאר עמנו ולא יחזור לגרמניה. רק כדי לבקר את האיש הזה נסעתי לגרמניה. הייתי שם כאשר הוצעה מועמדותו של האיש בעל העבר הנאצי לנשיא הרפובליקה הפדראלית של גרמניה. נכון שהאיש עבר ריהאביליטאציה, אבל, ריבוננו של עולם, בכל גר-

עים שעומדים לדרואן נצח, שלא יסולחו לנצח. אש-מתנו היא בואת שנתנו את האפשרות, מעט מעט, בהדרגה, ולבסוף בשטפון גדול, לכך שהפשע הנאצי של מלחמת העולם השנייה נכנס לתוך הקאטגוריה המקובלת של ההיסטוריה האנושית. מי יודע אם פשעי הזוועה של השנים האחרונות בעמים רבים כאשר פשע של רצח עם נהפך לעניין מצוי, מי יודע אם אין זה המשך בהשראת ובהרשאת העובדה, שהנה, לגר-מניה — סלחו.

שדלמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח):
סליחה, אתה בעד ענישה — — —

הי"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
שולה, בנושא זה, אולי אפשר בלי קריאות-ביניים.

משה שמיר:

רק על הרקע הזה יכולים להתרחש בימי של-טונה של המפלגה שלחמה נגד שילומים שני אסונות הימים האלה: המרת המהפכה הציונית והעצמאות ה-ישראלית בעבדות של שגוררי-דולרים, כאשר התלות בכסף האמריקני היא עקרון עליון וקובע בכל צעד מדיני; ובצמוד לכך הפקרת ארץ-ישראל, בטחונה וש-לומה האמיתי למסע השקרים וההטעיות של תלמיד היטלר מגדות הנילוס.

2. סיכום הדיון

4. הכנסת קוראת לגרמניה הפדראלית להוסיף ולהעמיד לדיון כל פושע נאצי.

5. הכנסת קוראת לממשלת ישראל להתמיד בפעו-לתה ובמאבקה להעשנתם של פושעים נאצים.

6. החלטה זו תובא לידיעת הפארלאמנטים ב-עולם.

הי"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
אני מעמידה את ההצעה להצבעה.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-
הכנסת ג. האוזנר — רוב
נגד — אין
הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת
ג. האוזנר נתקבלה.

הי"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
ההצעה התקבלה פה אחד. אני מבינה שהוחלט להביא את הסיכום לידיעת כל הפארלאמנטים בעולם.

הקיפו את הכנסת, כמו בימי רומי. כשנציב רומאי רצה להציב פסל בהיכל נזקרו יהודים מכל קצות הארץ, הקיפו את הבית ואמרו: עברו על גופותינו". חברי-הכנסת בגין המשיך ואמר: "יש דברים בחיים שהם גוראים מן המוות עצמו. וזהו אחד הדברים האלה. עליו ניתן את נפשנו. עליו נהיה מוכנים למות, נעזוב את משפחותינו, נאמר שלום לילדינו, ולא יהיה משא-ומתן עם גרמניה. אני יודע שיש לכם כוח. יש לכם בתי-סוהר, מחנות ריכוז, צבא, משטרה, בור-לשת, תותחים, מכוונות יריה. אין דבר. על עניין זה יתנפץ כל הכוח הזה כזכוכית אלי סלע. אני יודע כי תסחבוגי למחנות ריכוז. היום אסרתם מאות, אולי תאסרו אלפים. נשב יחד אתם. אם יהיה צורך ניהרג יחד אתם ולא יהיו שילומים מגרמניה".

מאיר פעיל (מחנה שלי):
וכך היה בדיוק?

מנחה שמיר:

והיו שילומים מגרמניה. מדברי חברי-הכנסת בגין לא נשאר ולא כלום חוץ מההד הרחוק של מליצה.

על כן אני אומר: לכנסת ישראל היה חלק, לממ-שלת ישראל, גם לנו כולנו, היה חלק בהשחתת החברה הישראלית שסיסמתה היום: רמת חיים ללא עמל. אבל יותר מזה רב חלקנו בשבירת העקרון שיש פש-

הי"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
רשות להצעת סיכום לחברי-הכנסת האזנר.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא הצעה לסיכום הדיון בעניין חוק התיישנות פשעי הנאצים מטעם סיעות הליכוד, המערך, חזית דתית לאומית, התנועה לשינוי ויזמה, התנועה הדמוקרטית, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, אגודת יש-ראל, מחנה שלי, פועלי אגודת ישראל, התנועה לזכויות האזרח, המפלגה הליברלית העצמאית, יעד, חברי-הכנסת משה שמיר וגאולה כהן:

1. הכנסת חוזרת וקובעת כי פשעי הנאצים אין דומה להם בהיסטוריה האנושית בוועתם, בהיקפם וב-אכזריותם. לכן אין הדעת סובלת לראות בהם פשע רגיל שסליחה והתיישנות חלים גם עליו.

2. הכנסת קובעת כי בגלל אפיים המיוחד של פשעי הנאצים יש לראותם כנבדלים ושונים לחלוטין מכל פשע אחר.

3. הכנסת, המייצגת את מדינתו של העם היהודי שהיה המטרה המרכזית של פשעי הנאצים, קוראת לגרמניה הפדראלית ולמחוקקה למנוע את התיישנות פשעי הנאצים ולהבדיל בין פשעים אלה לבין כל פשע אחר.

ז. הצעות לסדר-היום

צפויה עזיבת התושבים את קריית-שמונה

לפי מיטב המידע שמגיע אלי, הסיבה העיקרית לעזיבה היא המצב הבטחוני. התושבים טוענים: ה-קאטישות. המצב הבטחוני שהידרדר בשנה האחרונה, מאז המיבצע הגדול של צה"ל בדרום לבנון במאסל 1978, שאנחנו קראנו לו בסלנג — אני מניח שצה"ל גקט בכינוי אחר — "מיבצע ליטאני", עצם העובדה שזה המצב לאחר מיבצע גדול כזה; לאחר פעולת התגמול הגדולה ביותר שעשה צה"ל אי פעם בלבנון; לאחר הנסיגה והכנסת כוחות או"ם בתווך בינינו ובין המתבלים — שלא היתה לנו ברירה אלא לבצע מכוח הלחצים הבינ-לאומיים — כל התופעה הזאת מחייבת בחינה מחודשת של שיטת פעולות התגמול של צה"ל, כמובן על-פי הנחיית ממשלה. כאשר מתברר — ולא בפעם הראשונה — שלא חמיד תגמול מאסיבי מביא תועלת, ובהרבה מקרים הוא אף גורם נזק לאינטרס העקרוני, החברתי, הציבורי והמדיני של מדינת יש-ראל.

אבל לא בגלל זאת העליתי את הנושא. העליתי את הנושא כדי שנזדון בבעיה ובמתרחש בפועל לנגד עינינו. עיירת פיתוח בצפון הארץ, הנמצאת במקום חיוני אליבא דכולי עלמא — על כך אין בכלל וי-כוח — המגשימה בגליל העליון המזרחי, בצפון עמק החולה, חזון שבמשך יותר משנות דור ניסינו לפתח בישראל, חזון של עיירות פיתוח בפריפריה של מדינת ישראל, אחת העיירות החשובות ביותר מבין עיירות הפיתוח, מוצאת את עצמה בפני סכנה, אני לא אומר שזה כבר קרה, אבל היא מוצאת את עצמה בפני סכנה של ליקוידאציה.

עזיבה של כ-500 משפחות בשנה כאשר הסיבה העיקרית, ובוודאי לא היחידה, היא דווקא בטחונות, מחמת ה"גנרל פחד", הדבר מחייב התייחסות. אני לא בטוח שאני יכול היום לתת תשובה כי תשובה יכול לתת רק גוף שיבדוק את הבעיה באופן יסודי, יתמודד איתה וישיר הצעת קונקרטיה לפתרון. **זאב ורטהיימר** (התנועה לשינוי יוזמה):

האם אינך מגויס? יש שיפור גדול בהרבה עיי-רות פיתוח בצפון, אם כי זה עדיין לא מספיק.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני בהחלט מסכים, חבר-הכנסת ורטהיימר, שיש שיפור במעלות, אם כי יש בעיות גם במעלות. אני מסכים שיש שיפור בעיר הוותיקה, לפחות בדיבורים. אבל אינני מדבר על עיירות הפיתוח כולן, אני מדבר על קריית-שמונה בלבד. וכאשר מדברים על קריית-שמונה נדמה לי שאין מכהשים — ומעניין מה יאמר השר — שהמידע שלי הוא נכון. מיהרתי להעלות את הנושא באורח דחוף על סדר-יומה של הכנסת לפני שבועיים, ממש ברגע שנודע לי כי מדובר בע-זיבת 500 משפחות. זה נראה בעיני חמור. אינני מעלה את הנושא של כל עיירות הפיתוח שכולנו היינו רוצים שתפרחנה ותשגשגנה. אני מעלה בעיה קונקרטית של עיירה אחת הנקראת קריית-שמונה אשר קורה בה מה שקורה, ועל-פי הרושם המתקבל הסיבה העיקרית נעוצה ב"גנרל פחד".

הירץ ש. ארבל-אלמזולינו:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעות לסדר-היום של חברי הכנסת. יש שלוש הצעות בעניין עזיבת תושבים את קריית-שמונה. רשות הדיבור לראשון המציעים, חבר-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

גברתי היושבת-ראש, אין טעם להעלות את הה-צעה כי אין באולם אף לא שר אחד.

הירץ ש. ארבל-אלמזולינו:

חברי הכנסת פעיל, נא לגשת לדוכן. נדאג שהשר בינתיים יגיע. שר התעשייה, המסחר והתיירות כבר נכנס לאולם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטער שאני צריך להיות חבר הכנסת הראשון העובר מן המישור העקרוני והחשוב שעסקנו בו קודם לנושא יותר פרוזאי אבל ייתכן שהוא יותר חיוני בשבילנו כיום במדינת ישראל. אני רוצה להעלות את הפרשה המתרחשת ממש שבועות הללו לנגד עינינו בקריית-שמונה.

התופעה המדיאנה ממש בימים אלה היא שאנחנו עדים לתהליך — לפי מיטב המידע שהגיע אלי — ש-500 משפחות לערך מתושבי קריית-שמונה, וביניהן משפחות ותיקות ואפילו ותיקות מאוד, נמצאות בתה-ליך של עזיבה. בעצם רוב המתעדים לעזוב מחכים לגמר שנת הלימודים וככל הנראה במשך החופש הג-דול הם יעזבו ויעברו למקומות אחרים.

האינפורמאציה מגלה כי מספר לא מבוטל מבין העוזבים נמצא במצב חמרי די סביר, עד כדי כך שהם מצאו לעצמם אפשרות לרכוש דירות במקומות אחרים בארץ. הנתונים גם מראים שחלק מן העוזבים את קריית-שמונה עוזבים רק מבחינת המגורים, בעוד שאר הביטוחים לא אפילו שני ראשי המשפחה ימ-שיכו לעבוד בקריית-שמונה. רק היום קיבלתי אישור ממנכ"ל משרד החינוך, בתשובה לשאלתה שהגשתי באמצעות ועדת החינוך, שבין העוזבים יש 70 מורים, 60 מורים של בתי-ספר ממלכתיים ו-10 של בתי-ספר ממלכתיים-דתיים. 70 מורים, כלומר בין 50 ל-57 משפחות, בהנחה שיתכנו שחלק מהמורים הם בני-זוג. כלומר, יותר מ-10% של המשפחות העוזבות הן של מורים.

לפי מידע שהגיע אלי — ואני מודה שלא בדקתי אותו באורח מבוסס, מדעי ואובייקטיבי — מאז הקמת קריית-שמונה לא היתה נטישה כה גדולה בשנה אחת. אחד הביטויים לעגמת הנפש ולמצב הרוח המדוכך שפוקד את קריית-שמונה, אחד הסימפטומים היו ה-שביחה והסימת הדרכים שהחליטו תושבי קריית-שמונה ונבחרה לבצע לפני ימים מספר, כשהם סוגרים את העיירה וחוסמים את הכבישים בקרבתה. הם טוענים שאז הרגישו לפתע שאכן קריית-שמונה היא מרכז חיוני בגליל העליון המזרחי.

דאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
איפה חברי-הכנסת שריד שיצא לתקן את קריית-
שמונה? האם לא היה רצוי שהוא יהיה נוכח בדיון
זה?

דניאל רוזוליו (המערך):
אני מדבר עכשיו על קריית-שמונה. אני מציע
לא "לזרוק" שאילתות על חברים שלנו. איננו מצויים
להיות המציליפים של החברים. אני יכול לשאול פה
עוד כמה שאלות. איפה ראש הממשלה, איפה הש-
רים?

(קריאה: אלה שלא היו בקריית-שמונה.)

איפה חבריך? איפה חברי הכנסת? אני מדבר
עכשיו על קריית-שמונה ולא על השאלה איפה חברי
כנסת אלה ואחרים. חברי-הכנסת שריד הוא חבר מפ-
לגתי. יש דברים שאני מסכים עמו ויש דברים שאני
חולק עלי. על העובדה שהוא החליט להתנדב לשבת
שנתיים בקריית-שמונה הוא אינו צריך להיות מולקה.
לא שמעתי שאתה או מישהו אחר החלטתם ללכת
לקריית-שמונה. איני אומר זאת לשלילה. לכל חבר
באשר הוא יש זכות מגורים באשר ירצה, אני רוצה
לחזור לנושא. זה חשוב יותר מאשר חידודים ועקיצות
לעבר חברי הכנסת. מה גם שאינם מוצדקים.

אני סבור שהנקודה הזאת היא הנקודה החמורה
מבין הנתונים. חברי הכנסת, קיבלנו היום חוברת
חשובה. אני משבח את משרד העבודה והרווחה הממ-
שיך להוציא את החוברת הזאת שהיא הפרופיל החב-
רתי של הישובים בישראל. יש בה נתונים חשובים
מאוד, מדגם של 74 ישובים בישראל. במדגם הזה
נמצאת גם קריית-שמונה. מאזן ההגירה של קריית-
שמונה בין השנים 1971 עד 1976 הוא מינוס 26.6
לאח. המינוס הזה נוצר מכך שממוצע הנספסים לקר-
יית-שמונה בשנים אלה היה 22.6 לאח וממוצע היוצ-
אים היה 49.2 לאח. בהיבט אחר, משנת 1972 עד
1977 גדלה קריית-שמונה ב-500 נפש, ממוצע שנתי
של 83, חצי אחוז מכלל האוכלוסייה של קריית-שמונה.
המונה 15 אלף נפש, כאשר ממוצע הגידול היהודי
בארץ הוא 2% לשנה. כאשר מדברים על מקום ישוב
שהוא לא רק מקום ישוב אלא מקום ישוב הממוקם
בצפון הארץ, בגליל, אפשר לראות את חומרת ה-
בעיה. אילו הילנו מנתחים כאן את הפרופיל החב-
רתי, כמו למשל את מידת התלות — ויש מדד כזה
— של מספר התלויים בנפש מכוח העבודה, אנחנו
רואים שקריית-שמונה מדורגת במקום גבוה מאוד,
כלומר מספר התלויים לנפש בקריית-שמונה הוא גבוה
מאוד. במילים אחרות, חלק מכוח העבודה, הצעירים,
אינו לקריית-שמונה.

אנו רואים את חומרת הבעיה. חובה עלינו לדבר
בעיקר אל הנשואים. חובה על הכנסת לקרוא למו-
רים, למחנכים ולמשפחות העוזבות: עיצרו עוד רגע
וחישבו. קריית-שמונה היא עיר שטוב מאוד לחיות
בה. זה מקום יפה מאוד בארץ. קשה לחיות בקריית-
שמונה משום ריחוקה. חברי-הכנסת פעילי, לא הייתי
אומר שעלינו לתת לגיטימציה לא, להביע הבנה.
עלינו להבין את העובדה אבל לא להבין מבחינת
הבנה שאדם מבין את מעשה רעהו, מבין את המו-

לדעתי אנחנו צריכים לדון בנושא, להעמיק בו
באחריות, ואני מציע, בלי פאניקה. לא אתנגד אם
השר יציע להעביר את הנושא הזה לוועדה והדיון יהיה
ממש מעמיק, מהיר, והכנסת תעשה כל מה שהיא
רק יכולה לעשות בין בהקצאת אמצעים, בין בסיוע
מוראלי, ובין בכל שטח אחר. כל דבר חיוני שרק
אפשר לעשות כדי למנוע סכנת ליקוידאציה של קר-
יית-שמונה יבורך.

עוד נתווכח על זה. אם הבעיה היא בחלקה הגדול
בטחונות, אני מוכן גם עליה להתווכח. מי שמכיר
אותי יודע שכל עוד בחיים חיתי אתווכח קשות עם
מי שיציע לכבוש את דרום לבנון כדי לשקם את
קריית-שמונה, כי אני יכול להציע מבחינה בטחונות
הצעות פי אלף טובות יותר. בכוונה הזכרתי את פרשת
מיבצע ליטני ומה שהיא גרמה מבחינת ההירדרות
הבטחונות כדי לעורר אולי את האסכולה הווייצמניס-
טית — ואני מתכוון לחיים וייצמן — לעורר אותה
קצת לתחיה כדי שתוכל לומר שיש הוכחות בהיס-
טוריה של הציונות ושל מדינת ישראל שלא תמיד
מדיניותם הצבאית המופלג הביא גם תועלת מדינית
ובטחונות רצויה. הברבה מקרים אקטיביסם צבאי מופ-
לג, שגרם התעלות רגעית אצל כל מיני אנשים, הביא
בחשבון יותר ארוך נזק.

אני מבקש בכל לשון של בקשה שהשר והכנסת
יקחו את העניין בכל הרצינות המתבקשת מהמצב
הקונקרטי. אנחנו דנים רק בקריית-שמונה, רק על
הבעיות של קריית-שמונה, בתקווה שהכנסת תוכל להי-
חלץ על-פי סמכותה ומשמתה הלאומית ולעשות הכול
כדי שתהליך העזיבה של קריית-שמונה ייעצר, ייפסק,
ונזכה סוף סוף לראות את קריית-שמונה בתהליך
הפוך.

הד"ר ש. ארבל—אלמזלינו:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת רוזוליו, להצעה באותו
נושא.

דניאל רוזוליו (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מוכרת
להודות שגם אני כקודמי מתקשה לעשות את הקפיצה
מהנושא הקודם שדגו בו לנושא זה, אם כי זהו מכ-
לול החיים שאנחנו חיים בו. אני גם מודה שרבות
היססתי אם להעלות מעל הבמה הנכבדה הזאת את
השאלה הכאובה של קריית-שמונה. היה לי גם איזה
שהוא היסוס שמא אנחנו עושים עוול לקריית-שמונה:
כשאנחנו מציגים בכמה ציבורית כמו הכנסת את חול-
תה. אבל לאחר שקריית-שמונה בחרה להוציא את
בעיותיה לעין השמש עד כדי חסימת העיר חשבת
שחובתי, חובתנו וחובת הכנסת להעלות בבית זה את
הבעיה שהוצגה—נועקה על-ידי התושבים.

חברי הכנסת, קודמי, חברי-הכנסת פעיל, מסר נתו-
נים על העומדים לעובד את קריית-שמונה לקראת שנת
הלימודים הבאה. אני חושב שהנתון התמור ביותר
מו הנתונים הוא לא שיעור העוזבים, לא אם מדובר
ב-300 משפחות או ב-500 משפחות — וזה מספר
עצום — אלא שיעור המורים שבין העוזבים ושיעור
המורים העוזבים מתוך כוחות החינוך בעיר, וקר-
יית-שמונה אינה עיירה, היא עיר.

אמנון לין (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, נדמה לי שלא אשגה אם אומר כי האירוע שבעקבותיו אנו דנים היום על קריית-שמונה הוא גרוע. יותר מכל סימפטום אחר של תהליך — שהוא בעצם תהליך המוכר לנו היטב — ההידרדרות והפקדת את קריית-שמונה.

אני שואל את עצמי: מה הן הסיבות למשבר הפוקד היום את קריית-שמונה? יש סיבות רבות אבל נראה לי שהסיבה העיקרית, שיש לה השלכות על הסיבות האחרות, היא זו שתושבי קריית-שמונה איבדו את התקווה לראות אי פעם את עירם כעיר רגועה ולראות את עצמם חיים בעיר שאיננה נמצאת באזור ספר.

ידועה לכולנו האמרה שאין גבול ליכולתו של ציי-בור לשאת בסבלותיו אם רק נגלה לעיניו ניצוץ של תקווה. היתה תקופה של מתיחות בקריית-שמונה ואז נערך מיבצע ליטני שמטרתו היתה לבער את קני המחבלים ולחסל מעשי חוקפנות. נסתים מיבצע לייטני ונמצא פתרון על-ידי הסדרים אחרים. הוכח לי קריית-שמונה ולתושביה שנעשה הכול אך יותר מה-כול קובעת הרגשה שאבד ניצוץ התקווה שאי פעם הם יחיו כתושבי כל עיר אחרת בארץ, גם בעתות של איבה בלתי פוסקת, באווירת שקט ובטחון. זו הרגשה שחדרה לכל משפחה בקריית-שמונה והיא נז-תנת אותיותיה. אסור לנו להתעלם מכך. אבדו התקווה לשינוי המצב הוא הדבר החמור ביותר שיכול לקרות אי פעם לציבור כי אז הכול מצופה מציבור כזה.

חברי הכנסת, מה לא הובטח לקריית-שמונה? אמר יידי, חבר-הכנסת רוזוליו, שהוא מתפלא שיש שרים שלא היו עדיין בקריית-שמונה. אני מזדהה עם פלי-אנו זו כי הרי מצפים מכל שר ומכל חבר כנסת שיבואו לקריית-שמונה. אחרי ככלות הכול, כמה ערי עימות, ערים הנמצאות על הגבול ממש כמו קריית-שמונה, קיימות בארץ? אני רוצה לומר לך, חברי-הכנסת רוזוליו: תושבי קריית-שמונה עייפים מבי-קוריהם של שרים וחברי כנסת; הם רוצים "תכלית". ואם באתי להעלות את נושא קריית-שמונה מעל דוכן הכנסת הרי יש בכונתי להציע גם כמה הצעות תכליתיות.

ואב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויומה):
אתה צודק.

אמנון לין (הליכוד):

נמסר שעם תום שנת הלימודים יעזבו את קר-יית-שמונה 300 איש. אני בדקתי את המספרים — אני נמצא לעתים קרובות בקריית-שמונה — ואני אומר מעל במה זו: למרות העייפות ממצב האיבה שאין לו קץ — — —

מנחם סבידור (הליכוד):

מדוע אתה צריך להכריז מעל במה זו על מצב איבה שאין לו קץ? האם בזה אתה מוסיף למוראל התושבים?

אמנון לין (הליכוד):

שאלה טובה. אתה מכיר אותי לא מהיום. אתה מתאר לך שחשבתי על הדברים לא פעם ולא פע-

טיבאציה של עזיבה עקב מצב בטחוני מתוח. לא מפני שאין בעיה כזאת אלא מפני שכולנו חשופים לאותה סכנה. המצב בארץ הזאת הוא שיש תורנות של אזורים. היתה תקופה ארוכה שאזור גבול לבנון מראש הנקרה ועד קריית-שמונה — ואני איש שחי ברצועה הזאת — היה האזור השקט ביותר בארץ. כך היה המצב במשך שנים רבות. בתורנות היו אז בקעת הירדן והנגב, הישובים לאורך רצועת עזה. עכשיו התור הוא של האזור הזה. אין ספק שיש בעיה. פה אני שוב פונה לשוקלים לעזוב ולנשארים: אסור להתערער וליצור מצבים של עזיבה. אני מוכרח לומר שלו הייתי חושב שהמצב הבטחוני הוא העילה הראשית לעזיבה הייתי מודאג מאוד. ממחקר שנ-ערך על-ידי האקדמיה הלאומית למדעים התברר שה-סיבה העיקרית לעזיבה היא לא המצב הבטחוני אלא המצב הכלכלי-החברתי. המצב הכלכלי-החברתי הוא דבר שקשור בנו ושאפשר לתקנו.

במסגרת תיגבור האוכלוסיה היהודית בגליל ובי-מסגרת חיווקה של קריית-שמונה — כי קריית-שמונה היא עיירה במשבר, קריית-שמונה אמרת זאת — הבה נחזק אותה ונחזק אותה על-ידי חיווק הפרופיל החברתי שלה. חיווק הפרופיל החברתי אפשרי אם נחזק את התיעוש בקריית-שמונה. זה יחזיר אל קר-יית-שמונה את האוכלוסיה הצעירה שלה, את אלה שהלכו ללמוד בטכניון הנדסה ומקצועות נלווים. תהיה להם מוטיבאציה לחזור. זו המשימה העיקרית. האמ-צעי השני, הקלות במסים. זה היום גורם. יש בכך פיצוי מה על יוקר החיים במקומות מרוחקים. מותר להגיד זאת. דרושה איזו השוואה בנטל. נקודה של-שית: יש להשקיע השקעות עצומות להמשך הגברת בטחונה הפיסי, במקלטם, בגידור וכו'. יש להשלים מערכת זו בעיקר בגני-הילדים משום שהגננת אינה שקטה כאשר אין מקלט בגני-הילדים ויש מקרים של אונקה. מוכרחים לפתור בעיה זו. נכון שהושקע הרבה ונעשה הרבה. בתוקף תפקידי כיושב-ראש ועדת ה-משנה מטעם ועדת החינוך והתרבות המטפלת בנושא זה אני יודע שבמצבים סבירים ניתן לקדם את פתרון הבעיה.

חברי הכנסת, גברתי היושבת-ראש, יש לראות את פתרון המשבר של קריית-שמונה כיעד. אני מציע, ראשית-כול, אדוני השר, לדאוג לכך שכל השרים שלא היו בקריית-שמונה יבקרו שם. צר לי לציין שלפי המידע שברשותי שרה-הינוך והתרבות ובלולן השר, בתפקידו כשר החינוך והתרבות, עדיין לא ביקר בקריית-שמונה. במצב של משבר בקריית-שמונה זה דבר שלא יעלה על הדעת.

אני מציע שנראה כיעד — במסגרת תיגבור הג-ליל והצפון — את פתרון המשבר של קריית-שמונה ונעשה למען תיעושה וחיווקה.

אף אני כקודמי חושב שהנושא ראוי לדיון בכ-נסת, ואני מקווה שהממשלה אמנם תיענה להצעה לקיים דיון בנושא זה.

החידר ש. ארכילי-אלמולזינו:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת לין, להצעה באותו נושא.

מנחם סבידור (הליכוד):
כך תגיע למס הכנסה שלילי.

אמנון לין (הליכוד):
אתה ואני נמצאים בתל-אביב ובחיפה, הם נמצאים בקריית-שמונה. בשום מקרה אל תנסה —

מנחם סבידור (הליכוד):
אני לא באתי להטיף. אתה באת להטיף.

אמנון לין (הליכוד):
— אל תנסה להטיף כל עוד אתה ואני יושבים בחיפה ובתל-אביב והם יושבים בקריית-שמונה.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזילינו:
חבר-הכנסת סבידור, אמנם זה יוכוח משפחתי אבל זכותו של חבר-הכנסת לין להציע את הצעותיו.

אמנון לין (הליכוד):
אני מודה לך מאוד, נתתי לך תשובה שחיכיתי להודמנות לתיתה למישהו.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
מה היתה התשובה?

אמנון לין (הליכוד):
התשובה נקלטה היטב.

שלישית, אני מציע להעמיד לרשות תושבי קריית-שמונה מגרשים במסגרת התכנית "בנה ביתך", בתשלומים נוחים, ולהגביל מראש את האפשרות של מכירת המגרשים לטווח של 25 שנות חיים בקריית-שמונה. רביעית, אני מציע להקים בית-ספר מקצועי מתקדם מחוזי כדי לאפשר לבנים החוזרים מה-צבא להיקלט במפעלים כאנשי מקצוע. חמישית, אני מציע, בהתאם להחלטת הממשלה, לראות בקריית-שמונה עיר במעמד מועדף. אני מציע שתוך זמן קצר ייגמרו כל בעיות המיקלוט של העיר. לא ייתכן שעדיין יחסרו עשרות מקלטים בעיר הנמצאת בעימות שאין דומה לו בישראל.

דב שילנסקי (הליכוד):
בתשובה לשאלות נאמר לי שמצב המקלטים הוא אידיאלי.

אמנון לין (הליכוד):
אני לא שמעתי זאת ואני הייתי במקום.

דב שילנסקי (הליכוד):
גם אני הייתי שם.

דניאל רוזוליו (המערך):
לא שמעתי שמישהו אמר זאת כאן מעל במת הכנסת.

דב שילנסקי (הליכוד):
המחדל במקלטים בקריית-שמונה התחיל בתקופת הממשל הקודם כשהבריך היו בשלטון, הוא נמשך גם היום אבל בהבדל אחד, שנעשו הרבה תיקונים אם כי לא מספיקים.

דניאל רוזוליו (המערך):
אני חושב שהטעם הטוב מחייב שנגביל את הדין בקריית-שמונה — — —

מייס. אני אינני שייך לאלה השולפים משפטים מן המותן. ואני מודיע לך שאתה ואנכי יכולים להחליט שלא לדבר על כך אבל בקריית-שמונה מדברים על כך, חשים בכך. אם אתה ואנכי נשחק את המשחק ולא נאמר את הדברים בגלל שמירה על המוראל לא עשינו ולא כלום, אולי נרגיע את עצמנו.

מכל מקום מבדיקות שעשיתי עולה כי המספרים שמגנפים בהם אינם אמינים. אני אומר זאת מעל במה זו במלוא האחריות. אני מכיר את תושבי קריית-שמונה. למרות העייפות שלהם מהמשך המצב הקיים זהו ציבור של אנשים שיש לו מידה רבה מאוד של פאטריוטיות, של החלטה להיאחז במקום. אבל גם לא נמצא פתרונות של ממש לקריית-שמונה לא נובל לאורך ימים לנאום נאומים על הפאטריוטיות שלהם ולהמשיך לשבת בתל-אביב ובחיפה.

עם כל הביקורת שהושמעה כאן ובמקומות אחרים, זו הממשלה היחידה מכל ממשלות ישראל עד כה, שמאז הוקמה קריית-שמונה החליטה לראות בה עיר בעלת מעמד מועדף על-פני כל האחרות. פעמים רבות מתכנסים ראשי ערים ועיירות פיתוח בגליל ומדברים בצדק על הצורך בפיתוח ערי הגליל ועיירות הפיתוח שבו. נכון, אנו צריכים לחזק את הגליל ואת ישר-בין. אבל יש עיר אחת שמעמדה חייב להיות מועדף על-פני כולם וזו קריית-שמונה. אם לא נזכור זאת ולא נפעיל זאת הלכה למעשה לא יימצא פתרון לעיותיה של קריית-שמונה. הממשלה החליטה לפני מחצית השנה על מתן מעמד מועדף לקריית-שמונה ואני רואה בכך הישג גדול ביותר. גם תושבי קריית-שמונה רואים בכך. הישג גדול. אלא מה קרה? כאשר התכנסה ועדת המנכ"לים והחליטה החלטות של ממש התברר שהדברים לא הגיעו לידיעת תושבי קריית-שמונה. ייתכן שכבר נמצאו פתרונות לבעיות אבל התושבים אינם יודעים על כך.

אדוני שר התעשייה, המסחר והתיירות, אני רוצה לומר לך שאין די בזה שאתה או אחרים בממשלה או בכנסת מחליטים. הדברים שמוחלט עליהם חייבים להיות ידועים בקריית-שמונה. כפי שאמרתי בתחילת דברי, אינו גבול ליכלתו של ציבור לשאת בסבל אם הוא רואה ניצוץ של תקווה.

וכאן אני בא להציע כמה הצעות מעשיות. אני מציע להקנות מעמד מועדף לתושבי קריית-שמונה בכמה תחומים. ראשית, אני מציע להקטין את הוצאות ההחזקה של ילדים במעונות מ-1,200 לירות עד 500 לירות מאקסימום, שנית, אני מציע שינוי בנושא התמריצים. במקום לתת תמריץ חד פעמי אני מציע לתת תמריצים מתמשכים בכל תחומי החיים שעליהם התייטה הממשלה. לדוגמה, גודל הפטור ממס הכנסה. עמד על כך חבר-הכנסת רוזוליו. את דברי חבר-הכנסת פעיל לא שמעתי. במקום לתת פטור ל-15 אלף לירות הראשונות אני מציע להודיע מראש ש הפטור יחל ב-15 אלף לירות ויגדל בהתאם לשנות המגורים והחיים בקריית-שמונה. או נדע שיש הגיון בתמריצים שאנו נותנים. אם ניתן פטור על 15 אלף לירות והוא יגדל בהתאם למספר השנים שאדם חי בקריית-שמונה — — —

הבטחון, משרד הבינוי והשיכון ומשרד העבודה והרווחה. המלצות הוועדה הבינ־משרדית נידונו היום עליי ועדת השרים לאזורי פיתוח שאישרה את הפעלתן בשלושה תחומים עיקריים: 1. הבטחת מיקלוט ומיגון נאותים לפרט ולכלל; 2. מתן הטבות לפרט; 3. שיפור התשתית הכלכלית והחברתית של העיר. אין לי כל ספק שביצוע המלצות הלכה למעשה יעודד את האוכלוסיה הוותיקה בקריית-שמונה ויגרום למשיכת אוכלוסיה נוספת לעיר.

בהודמנות זו רצוני לומר דברים מספר ומייד אגש לפירוט הנושאים שהיום החליטה עליהם ועדת השרים לאזורי פיתוח והם ייושמו ויופעלו החל מ־חרי. אין זה נכון שמאות משפחות עומדות לעזוב את העיר. התחרות בין הגורמים השונים על מספרי העזיבה עושה שירות דוב לעיר ולחושביה הנאמנים שעברו תקופות קשות בקריית-שמונה, ולא רק שלא עזבה אלא בנו אותה והבטיחו את עתידם ואת עתיד ילדיהם. לפרנסי העיר אני רוצה לומר: אל תקבד את קריית-שמונה. בלטה העשייה לפעמים ניתן גם להגשים. אם מדברים על עזיבה מעורדים עזיבה. אם מדברים על הנשארים כעל עדת מסכנים כך גם ררי אים הם את עצמם. איש לא יבוא להשקיע בעיר במפעל מתוחכם הודרש כוח-אדם צעיר אם ראש העיר והבר עוזריו מודיעים בקולי קולות כי צעירי העיר אינם רוצים לגור בה.

ברשותך, גברתי היושבת-ראש, אפרט את הנושאים שוועדת השרים לאזורי פיתוח החליטה בהם היום. הנושא הראשון הוא מקלטים ומיגון: א. במגמה להיטיב את המיקלוט והמיגון של תושבי קריית-שמונה הנתונים להפגזות בתדירות גבוהה בזמן שלום יש צורך בהשלמה של כ־2,000 ממ"ר מקלטים ציבוריים וכ־300 ממ"ר מקלטים למוסדות חינוך; ב. בשנת 1979 ייבנו כל המקלטים למוסדות החינוך והוועדה ממליצה לבנות בשנה זו גם 600 ממ"ר מקלטים ציבוריים ואת היתרה בשתי השנים הבאות; ג. אחזקת המקלטים הינה באחריות הרשות המקומית המקבלת מימון מיוחד לכך. אולם לאור העובדה שאחזקת המקלטים הינה לקויה ממליצה הוועדה כדלהלן: (1) אחזקת המקלטים תישאר גם בעתיד באחריות הרשות המקומית; (2) הממונה על מחוז הצפון ונציג מפקדת ראש הג"א יפקחו על תנאי אחזקה נאותים; (3) מפקד העיר ידווח למפקדת ראש הג"א ולממונה על מחוז הצפון אחת לחודש על מצב אחזקת המקלטים; ד. המערכת ההיקפית. המערכת ההיקפית הבטיחית של העיר תותאם לצרכים עליידי מערכת הבטחון ותימסר להפעלה ולאחזקה לעיריית קריית-שמונה. מאחר שעיריית קריית-שמונה אינה מתפקדת כראוי בנושא זה ידווח מפקד העיר למפקדת ראש הג"א אחת לחודש. אני מצטער לומר לחברי הכנסת שהמערכת ההיקפית איננה פועלת משום שעיריית קריית-שמונה לא מצאה לנכון לשלם את חשבונות החשמל, המסתכמים בכ־400 אלף לירות, שהצטברו במשך כמה שנים ואיש לא העלה על דעתו שדבר זה אינו ראוי שיקרה בעיר שכזאת.

אמנון לין (הליכוד):
מה עושים?

בורים על הירושה לכמה דברים, ולא נשמיע אותם כשאנחנו מדברים על קריית-שמונה.

רב שילנסקי (הליכוד):

אתה העלית את זה.

דניאל רוזוליו (המערך):

אני לא העליתי את זה. אני העליתי את הבעיה של קריית-שמונה.

אמנון לין (הליכוד):

הדבר האחרון שאני מציע לוועדת המנכ"לים, בי התאם להחלטת הממשלה על מתן מעמד מועדף לקריית-שמונה, הוא שנעמיד לנגד עינינו את האתגר להעניק לתושבי קריית-שמונה, בעיקר לצעירים שבהם, הרגשה שהם חיים גם חיי תרבות וחברה תוססים. כשאני בא בלילה לקריית-שמונה ורואה מה עובר עליהם, וכשאני נזכר שתוך שעת נסיעה אני חוזר לטבריה וצפת ולאחר שעה נוספת לחיפה, ששם אני שים חיים באווירה אחרת, אני שואל את עצמי: מה יכול לעצור בעד צעיר שחי בקריית-שמונה לעבור לחיפה אם נפתחת בפניו אפשרות לעבור לשם? התשרי בה היא אחת: מוכרחים להביא לקריית-שמונה אור של חיי תרבות. ואם אנחנו מקציבים בחיפה ובתל-אביב תקציבים מסויימים לתאי-שמונה, לתזמורת, ללהקה, קות מחול ולמועדוני נוער אני מציע להקציב לקריית-שמונה הכול על חשבון המדינה וללא שום חשבון של גנטאביליות. שם צריכים להיות כל הזמן אור, שמחה ותקווה. אם נעשה זאת, אדוני השר, אין לי ספק שהציבור הטוב הזה שאני מכיר אותו היטב, למרות ההרגשה שהוא נמצא בעיר שנמצאת כל יום וכל שעה בעימות, יפתיע את מדינת ישראל בתחור שחו הלאומית ובפאטריוטיות שלו לקריית-שמונה ול-ישראל.

הד"ר ש. ארבליאמולזינו:

רשות הדיבור לשר התעשייה, המסחר והתיירות, לתשובה.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בקריית-שמונה הצטברו יחד כמה בעיות שלא טופלו כראות זה שנים מספר. כדי לתת תשובה הולמת לבעיות הבטחוניות, הכלכליות והחברתיות של העיר ותושביה החליטה ועדת השרים לאזורי פיתוח בישיבתה מיום 18 בפברואר 1979 להכיר בקריית-שמונה כעיר פיתוח מועדפת. לצורך קביעת תחומי העדיפות לקריית-שמונה קיימה ועדת השרים בראשותי ועדה בינ-משרדית. הורי עדה סיימה את עבודתה והגישה את המלצותיה המפורטות והמנומקות לוועדת השרים. בהודמנות זו אני מודה לחברי הוועדה על עבודתם הרצינית והיסודית.

הוועדה קיימה ישיבות מספר ושמעה את נציגי המשרדים השונים, את ראשי המועצה המקומית קריית-שמונה, את חברי מועצת הפועלים המיקומית וכן נציגי ציבור שונים שמחגורים בקריית-שמונה. הוועדה קיבלה תזכירים כתובים בנושא הנידון מהוועד הפועל של ההסתדרות, מראש עיריית קריית-שמונה, ממזכיר מועצת הפועלים ומחוג צעירי קריית-שמונה. כן קיבלה הוועדה תזכירים כתובים ממשרדי הממשלה האלה: משרד סגן ראש הממשלה, משרד

2. לגבי המקלוט ואני מדבר על מקלוט באותן שכונות שבונים בהן בשיטת "בנה ביתך" — המקלוט ייחשב כחלק מן התשתית כפי שנהוג במגור הכפרי, הווי אומר, חובת המדינה; 3. משרד הבינוי והשיכון ומינהל מקרקעי ישראל יכינו ויפרסמו תכנית חומש להקצאת 100 מגרשים לתכנית "בנה ביתך" מדי שנה.

הנושא השלישי הוא מתן הטבות לפרט במס הכנסה: (א) ועדת השרים רושמת לפניה את הודעת משרד האוצר בדבר העלאת תיקרת ההכנסה הזוכה להקלה ממש הכנסה בשיעור של 7% מההכנסה מ-8,500 לירות, שזאת התיקרה כיום, ל-15,600 לירות החל ממחר. הסכום של 15,600 לירות יהיה צמוד למדד יוקר המחיה; (ב) הוועדה ממליצה בפני שר האוצר לבדוק את הרעיון להחיל פטור מלא ממש הכנסה לתושבי קריית-שמונה, אך ורק לתושבי קריית-שמונה, עד לשיעור השכר הממוצע במשק.

אמנון לין (הליכוד):

האם זה לפי חישוב של תקופות, לא אוטומא-טית?

היח"ר ש. אריכלי-אלמזלינו:

את הפרטים הללו אפשר לברר בוועדה. אני מניחה שגשר יציע להעביר את הנושא לוועדה.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

הנושא הרביעי הוא שיפור התשתית הכלכלית וה-חברתית: א. תעשייה, מסחר ותיירות: 1. משקיעים בקריית-שמונה ייהנו מהלוואה גבוהה ב-10% — מההשקעה — יותר מהמקובל היום לכל מפעל תעשייתי-תיירותי שיש בכוחו לתרום להעלאת הרימה הת-סוקית של העיר. הווי אומר, בעל מפעל שביא לקריית-שמונה יקבל לפי הקריטריונים המקובלים כיום 35% מענק, 40% הלוואה והלוואה נוספת של 10%. הווי אומר, 85% מכלל ההשקעה.

ואב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזומה):

ואחרי חמש שנים יקראו לו "גולן" על שלקח כסף מהממשלה.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

דבר זה יהיה מוגבל לתקופה של שנה אחת כדי לראות מה תהיינה התוצאות; 2. בעלי עסקים בקריית-שמונה יקבלו תוספת הלוואה של 15% מעל ה-קריטריונים המקובלים למטרות שפיוץ ושיפור עסקיהם במחנות ההוות החיצונית, הפנימית והציוד הקיים, וזוהי עזרה לקיימים; 3. משרד התעשייה, המסחר והתיירות ידאג ליצירת 200 עד 300 מקומות תעסוקה תעשייתיים בענפי האלקטרוניקה, המתכת והפלאסטיקה תוך שנתיים ימים; 4. משרד התעשייה, המסחר וה-תיירות יסכם עם המפעלים הבטחוניים במקום תכנית פיתוח נרחבת עד סוף 1980. חלקה כבר בדיינים מעשיים; ב. שיכון ודיר: משרד הבינוי והשיכון יודאג התחלות בנייה של 200 יחידות דיר בסטאנדארט גבוה בשנת הכספים 1979/80; ג. חינוך: משרד החי-נוך והתרבות ידאג להתחרות אבדן ימי לימודים כתו-צאה מהשבת לימודים, מעל 7 ימים, עקב פעילות בטחונת; ד. תקציבי רווחה: התוצאות הכספיות

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

קיבלתי על עצמי למצוא הסדר יחד עם שר הפנים עלימנט שלם את החוב כדי להחזיר את החשמל לגדר ההיקפית. אבל כאלה שבאים לטעון נגד הממשלה וסוגרים את העיר בפני יוצאים ובי-אים מוטב שיפשפשו במעשיהם ויחשבו על הדרכים שבהן הם מנהלים את העיר. אינני בא בטענות, אני יודע שיש קושי רב בניהול עיר כמו קריית-שמונה, אבל אני רוצה שחברי הכנסת ידעו את העובדות לאמתן.

ואב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזומה):

האם אתה לא נוהג כרגע פרט לסגירת העיר במקום לטפל בבעיות שלה?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

תיכף אומר כמה מלים לגבי סגירת העיר אבל לפני שאני בא לבקר אני רוצה לומר מה עומדת הממשלה לעשות ממחר.

הנושא השני הוא מתן הטבות לפרט בדיר: א. הוצאות בנייה: ההוצאות הנוספות לבניית דירות הנובעות מהצרכים הבטחוניים המיוחדים של קריית-שמונה יחולו על המדינה ולא יילקחו בחשבון מחיר הדירה, לא לצורך רכישה ולא לצורך שכר הדירה. המרכיב הבטחוני יופחת ממחיר הדירה או יוחזר כמע-נק; ב. רכישת דירה: תושבים המבקשים לרכוש דירה בקריית-שמונה ישלמו בעד הדירה לא יותר מ-15% ממחירה במוזמן, והיתרה במשכנתאות ובמע-נקים לפי הקריטריונים המקובלים; ג. "בנה ביתך": תכניות "בנה ביתך" הן בעלות חשיבות הולכת וגו-ברת לאיכלוסן של ערי הפיתוח, לפיכך החליטה ועדת השרים כדלהלן: 1. ועדת השרים רושמת לפניה את הוועדה שר הבינוי והשיכון כי משרדו, יחד עם מינהל מקרקעי ישראל, מכין תכנית שלפיה יקבל כל תושב בקריית-שמונה קרקע מפותחת לבנייה במחיר שלא יעלה על 5% מעלות הבית, וזאת בתנאי שמקבל הקרקע יקים ביתו תוך 36 חודשים ויגור בו לפ-חות חמש שנים. זוהי מתנה.

אמנון לין (הליכוד):

מה לגבי אפשרות מכירה לאחר חמש שנים?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

הוא מוכר במחיר השוק. אם, נניח, עולה לבנות בית מיליון לירות והוא יקבל קרקע מפותחת בסכום עד 50 אלף לירות, יגור בבית חמש שנים וירצה למכרו, הוא יכול למכור אותו במחיר השוק.

אמנון לין (הליכוד):

האם לגבי בית שמקבלים בתנאים כאלה לא צריך שתהיה אפשרות מכירה רק אחרי 25 שנה?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

אתה יודע מה זו אפשרות מכירה רק אחרי 25 שנה? גם אנחנו, חברי הכנסה, איננו קובעים לעצ-מנו מגבלות ל-25 שנה אלא מאקסימום ל-4 שנים. אני לא מציע שנטיל מגבלות. ואתם יודעים מה קורה במקרה כזה. הנושא הזה הוא נושא שמוצא תמיד פתרון אצל עורכי-הדין, לא מוכרים אבל מעבירים בצורה כלשהי.

חברת ל"ב, ישיבה ר"ה, כ"ג סיון תשל"ט (18 יוני 1979)
— הצעות לסדר-היום —

וכדי שהנושא הזה לא יצטרך לחזור לבית הזה בנוסח הזה עוד שנים רבות.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חברי-הכנסת פעיל, האם אתה מסכים להצעת השר שהנושא יועבר לדיון בוועדת הכלכלה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אני מסכים.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חברי-הכנסת רוזוליו, האם אתה מסכים להעברת הנושא לדיון בוועדת הכלכלה?

דניאל רוזוליו (המערך):
כן.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חברי-הכנסת לין, האם אתה מסכים להעברת הנושא לדיון בוועדה?

אמנון לין (הליכוד):
אני מסכים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
זה נקרא קונסטרוקטיביסמוס. תלמדו משהו, אנשי הליכוד.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חברי-הכנסת פעיל, גם כשאין צורך בקריאות-ביניים אתה מוכרח לעשות זאת?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
פשוט צריך לחנך אותם.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
ובכן לפנינו הצעה אחת, להעביר את הנושא שהו"ר עלה בשלוש ההצעות לסדר-היום לדיון בוועדת הכלכלה, ואני מעמידה אותה להצבעה.

ה הצ בע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חברי הכנסת, הישיבה הבאה מחר בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה נעולה בשעה 20:03.

על אבדן ימי עבודה של שכירים כתוצאה ממצבים בטחוניים יכוסו במלואן על-ידי המוסד לביטוח לאומי בהתאם לקריטריונים המקובלים. יש בעיה חמורה מאוד שלעתים מפעלים אינם עובדים ימים שלמים והם צריכים לשלם את שכר העבודה לעובדיהם. לכן מדובר פה על פיצוי של הביטוח הלאומי מקרן האב-טלה בעד תשלום שכר העבודה לעובדים אף שלא עבדו מטעמי בטחון. זו בעיה קשה מאוד שהיתה במשך שנים. המפעלים אמרו: איננו יכולים לשאת בנטל של אי עבודה במשך ימים ולפעמים במשך שבועות; 2. תקציבי הפעולה של קריית-שמונה בנושאי רווחה, בריאות והינוך יתבססו על הגידול הריאלי של שנת 1978 ויינתנו בהתאם לכך.

גברתי היושבת-ראש, כל אחד מאתנו כואב על כל משפחה העוזבת את קריית-שמונה. אולם, כפי שאמרתי, מכאן ועד למתן כותרות על עזיבה המונית המרחק הוא גדול מאוד. הממשלה עושה ותעשה הכול כדי לתקן ליקויים קודמים, לגוון תעסוקה, למשוך מפעלים מתוחכמים לעיר, לשפר את שירותי המסחר והתיירות ולתקן את התשתית החברתית. בהודמנות זו אני גם שולח ברכה נאמנה לתושבי קריית-שמונה שעמידתם האיתנה בעתות של מצוקה בטחונית ראויה להערכת העם כולה.

ראש הממשלה יבקר בקריית-שמונה בשבוע הבא והוא בוודאי יביא לתושבי קריית-שמונה אותן הבטחות רות שעליהן הרציני כאן לפני חברי הכנסת הנכבדים. זוהי אכן מהפכה אבל אני בא אל חברי הכנסת בבקשה: אנא השאירו את קריית-שמונה כעיר מועד-דפת אחת ויחידה ואל תלחצו עלינו בכל מיני צורות להרחיב את היריעה ולתת אותן ההנחות וההטבות לכל העיירות והישובים שעל גבול העימות. אם ניאליץ לעשות זאת נצטרך לוותר על כל העניין מראשיתו.

גברתי היושבת-ראש, ממשלת ישראל וכנסת יש-ראל יודעות את תרומתה של קריית-שמונה להמשך התפתחות הגליל כולו, ואצבע הגליל בפרט. כולנו נעשה למען הבטחת המשך השיגשוג של עיר חשובה זו.

משום חשיבות העניין אני מציע שהנושא יועבר לדיון בוועדת הכלכלה של הכנסת כדי שזאת תוכל לעמוד מקרוב על הטיפול באותם הנושאים שהצגתי אותם כאן לפני הבית, כדי שאנו נוכל בכל הזדמנות להיעזר בעצה הטובה של חברי הכנסת בהפעלה המי-חושבת והטובה של המשך השיגשוג בקריית-שמונה